

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет
Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студентки __ Шатайло В.А.

академічної групи 035м-23з

спеціальності 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

на тему «**Комунікативно-прагматичний аспект перекладу англомовних назв художніх фільмів українською мовою**»

Керівник	Прізвище, Ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	к.ф.н., доц. Москаленко Н.О.			

Рецензент	к.пед.н., доц. Нестерова О.Ю.	98	відмінно	
------------------	----------------------------------	----	----------	--

Нормоконтролер	к.ф.н., доц. Висоцька Т.М.			
-----------------------	-------------------------------	--	--	--

Дніпро

2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Завідувач кафедри
перекладу

_____ Висоцька Т.М.

«_____» _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр

студентки Шатайло В.А.
академічної групи 035М-23з

напряму 035 Філологія

спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша –англійська»

на тему «Комунікативно-прагматичний аспект перекладу англомовних
назв художніх фільмів українською мовою»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» № №1509-с від 22.11.24

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	<i>Дослідити комунікативно-прагматичний аспект перекладу та аспекти прагматичної еквівалентності.</i>	13.10.24
Розділ 2	<i>Дослідити назви англомовних фільмів та їх переклад українською мовою з урахуванням прагматичних особливостей.</i>	30.11.24

Завдання видано _____

Москаленко Н.О

(підпис керівника)

(прізвище, ініціали)

Дата видачі 02.09.24

Дата подання до екзаменаційної комісії 16.12.24

Прийнято до виконання _____

Шатайло В.А.

(підпис студента)

(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 75 с., 78 джерел.

Об'єкт дослідження: специфіка перекладу англомовних назв художніх фільмів українською мовою.

Мета кваліфікаційної роботи: з'ясувати особливості перекладу оригінальних англійських назв фільмів українською мовою в аспекті комунікативної прагматики.

Методи дослідження: компаративний аналіз, метод загальної виборки, метод кількісних підрахунків, семантичний аналіз.

У теоретичній частині досліджується поняття перекладу, сутність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу, досліджено сучасні концепції та методи дослідження експресивних фактів мови, поняття прагматичної еквівалентності, методика перекладацького аналізу в парадигмі комунікативно-прагматичного аспекту.

У практичній частині розглядаються назви англомовних фільмів та українські варіанти їх перекладу, а саме види та прийоми перекладу, лексичні особливості втілення комунікативно-прагматичного аспекту при перекладі англійських фільмів українською мовою.

Теоретична новизна роботи полягає в комплексному дослідженні комунікативно-прагматичних особливостей аналізі назв англомовних фільмів та їх перекладу українською мовою з урахуванням прагматичних особливостей.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів для покращення навичок адекватного перекладу текстів кіноіндустрії; результати дослідження можуть бути використані в практиці викладання дисциплін, пов'язаних з теорією та практикою перекладу.

Ключові слова: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ, КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ТЕРМІН, ПЕРЕКЛАД, ФІЛЬМОНІМ.

SUMMARY

Diploma paper: 75 p, 78 sources.

The **object** of research: is the specificity of translating English film titles into Ukrainian.

The **purpose** of the research: is to find out the features of the translation in the original English film titles into Ukrainian in the aspect of communicative pragmatics. The translation of such titles will usually differ from the original in a communicative-pragmatic sense.

Research methods: method of theoretical analysis, comparative method, general sampling method, method of quantitative calculations, semantic analysis.

The **theoretical section** examines the concept of translation, the essence of communicative-pragmatic aspect of translation; modern concepts and methods of expressive language factors, the notion of pragmatic equivalence and the method of translation analysis in terms of communicative-pragmatic aspect was studied.

The **practical section** examines the titles of English films and Ukrainian variants of their translation, in particular types and kinds of translation, lexical peculiarities of communicative-pragmatic aspect peculiarities in English films titles into Ukrainian.

The **scientific novelty** lies in the comparative analysis of the titles of English-language films and their translation into Ukrainian, taking into account the pragmatic features that are considered practically.

The **practical value** of the study is attributed to the fact that the results can be used to improve the skills of adequate translation in terms of film texts translation; the research results can be used in the practice of teaching disciplines related to the theory and practice of translation.

Keywords: PRAGMATIC ASPECT, COMMUNICATIVE ASPECT, TRANSLATION TRANSFORMATIONS, TERM, TRANSLATION, FILMONYM.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕКЛАД У КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ	10
1.1 Сутність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу.....	10
1.2 Сучасні концепції та методи дослідження експресивних фактів мови.....	15
1.3 Поняття прагматичної еквівалентності.....	21
1.4 Методика перекладацького аналізу в парадигмі комунікативно- прагматичного аспекту.....	30
Висновки до розділу I.....	44
РОЗДІЛ II. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО АСПЕКТУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	45
2.1 Види та прийоми перекладу назв англійських фільмів українською мовою.....	45
2.2 Лексичні особливості втілення комунікативно-прагматичного аспекту при перекладі англійських фільмів українською мовою.....	58
Висновки до розділу II.....	65
ВИСНОВКИ.....	66
Список використаних джерел.....	70

ВСТУП

Переклад – дуже складний процес, який потребує від перекладача не лише розуміння мови, а й знання культури та літератури, звичаїв та традицій країни, де було створено оригінальний твір або інший витвір мистецтва, наприклад, художній фільм.

Специфіка будь-якого перекладу полягає в перетворенні оригінального тексту в цільовий, який споживачі сприйматимуть як повністю тотожний первинному. Оскільки абсолютна тотожність між перекладом і оригіналом є недосяжною, завдання перекладача полягає в максимальному уникненні втрат, пов'язаних із труднощами передачі особливостей контексту, культурних чи історичних асоціацій, специфічних термінів та інших тонкощів авторського тексту.

Серйозною проблемою є також розбіжності в конотативному значенні слів і висловів різних мов, а також неможливість досягнення повної еквівалентності навіть для елементарних мовних конструкцій.

Еквівалентність текстів оригіналу та перекладу в перекладознавстві визначається збалансованим співвідношенням двох основних характеристик: повноти й точності змісту. Це передбачає «збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціонально-комунікативної ознак оригіналу та перекладу. Оскільки важливість максимального збігу між двома текстами є очевидною, еквівалентність зазвичай розглядається як основна ознака і умова існування перекладу» [41; 78].

Таким чином, умова еквівалентності повинна бути однією зі складових визначення перекладу, підкреслюючи його роль у забезпеченні комунікативної ефективності та адекватності в міжмовній взаємодії.

Перекладацька еквівалентність включає кілька ключових аспектів.

1. **Змістова еквівалентність:** збереження основного змісту оригінального тексту. Це означає, що передана інформація повинна бути повною та точною.

2. **Смислова еквівалентність:** врахування смислу висловлювань, що може включати фразеологічні та культурні нюанси. Важливо, щоб переклад передавав не лише буквальне значення, а й наміри автора.
3. **Семантична еквівалентність:** збереження значення слів та їхніх комбінацій у контексті, в якому вони вживаються.
4. **Стилістична еквівалентність:** відтворення стилю оригіналу, що може включати тон, атмосферу та ритм тексту.
5. **Функціонально-комунікативна еквівалентність:** забезпечення того, щоб переклад виконував таку ж комунікативну функцію, як і оригінал, викликав подібні емоції та реакції у читача [27; 166-168].

Збереження цих аспектів є критично важливим для досягнення високої якості перекладу, адже лише тоді можна говорити про адекватність і ефективність комунікації між культурами.

У кваліфікаційній роботі розглядається своєрідність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу англомовних фільмів українською мовою з урахуванням усіх стилістичних, морфологічних, граматичних та лексичних особливостей обох мов.

Сьогодні кінематограф має широке розповсюдження в усьому світі. Але проблема популяризація, розуміння відзнятого матеріалу якомога більшою кількістю глядачів залишається відкритою. Саме тому питання перекладу фільмів різними мовами світу набуває актуальності в контексті спілкування, розуміння культурних цінностей, поширення культурного досвіду між націями.

Актуальність кваліфікаційної роботи полягає у тому, що тема перекладу англомовних художніх фільмів українською мовою залишається недостатньо вивченим аспектом сучасного українського перекладознавства та лінгвістики в цілому, потребуючи детального опису. Треба відмітити незначний відсоток фахівців, які займаються аспектом перекладу художніх фільмів українською мовою в цілому. Порівняння перекладів із оригінальною назвою допомагає краще зрозуміти та простежити прийоми, які використовуються автором та викладачем, дослідити прийоми, методи, конструкції та лексику, що вони

використовують з метою максимально точно передати емоції, стиль, та вплив на глядача, закладені в оригіналі. Актуальність дослідження також обумовлена відсутністю комплексного аналізу проблеми досягнення семантико-прагматичної еквівалентності у перекладах назв фільмів, що існують.

Мета роботи – з'ясувати особливості перекладу оригінальних англійських назв фільмів українською мовою в аспекті комунікативної прагматики. Переклад таких назв звичайно буде мати відмінності від оригіналу в комунікативно-прагматичному сенсі.

Основними **завданнями** дипломної роботи є:

- визначити сутність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу;
- з'ясувати, хто серед сучасних лінгвістів-дослідників та в якому ракурсі займається вивченням цього питання;
- дослідити особливості понять еквівалентності та адекватності перекладу, акцентуючи увагу саме на аспекті прагматичної еквівалентності;
- виокремити сутність методики перекладацького аналізу;
- вивчити своєрідність перекладацьких трансформацій, що використовуються при перекладі;
- надати порівняльний аналіз оригінальних назв англійських фільмів та їх перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження є специфіка перекладу англійських назв художніх фільмів українською мовою.

Предметом вивчення є комунікативно-прагматичний аспект дослідження перекладу англійських назв фільмів українською мовою.

Робота складається із вступу, теоретичного, практичного розділу, висновків, списку використаної літератури, що містить 78 джерел, висновків до розділів та загальних висновків роботи. Перший, теоретичний розділ складається із кількох підпунктів, де було розглянуто питання перекладу як науки, еквівалентності, адекватності перекладу, дослідження перекладацьких трансформацій, містить огляд питань щодо прагматичної компоненти перекладу. практичний розділ містить компаративний аналіз англійських назв фільмів та їх перекладу

українською мовою. Загальні висновки до роботи носять узагальнюючий характер.

Новизна роботи полягає в компаративному аналізі назв англomовних фільмів та їх перекладу українською мовою з урахуванням прагматичних особливостей.

Основним методом дослідження в кваліфікаційній роботі є порівняльний (компаративний) метод, що дозволяє простежити відмінності між оригінальним тестом та його перекладом з прагматичної точки зору, з урахуванням стилєвих особливостей оригінальної назви фільму та творчим уподобанням перекладача. Метод загальної виборки було застосовано у відборі лексичного матеріалу задля його подальшого аналізу. Метод кількісних підрахунків, семантичний аналіз, трансформаційний метод, та порівняльно-перекладознавчий аналіз також стали невід'ємною складовою роботи задля досягнення остаточного результату дослідження.

РОЗДІЛ І.

ПЕРЕКЛАД У КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІЙ ПАРАДИГМІ

1.1 Сутність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу

Сучасний етап розвитку світового мовознавства неможливо уявити без останніх досягнень когнітивної лінгвістики, яка цілком ґрунтовно вважається його характерним напрямком. Вже майже понад три декади наукові розвідки у галузі когнітивістики посідають провідне місце в загальній системі досліджень, наукових поглядів і методів вивчення мови. Базуючись на власних теоретико-методологічних установах і понятійно-термінологічному апараті, когнітивна лінгвістика закономірно розглядається як нова постгенеративна парадигма наукового знання, що формується під впливом когнітивної науки і характеризується достатньою різноманітністю теоретичних позицій.

Один із засновників когнітивної науки – дослідник Г. Харман – зазначає, що мова – головна тема когнітивної науки. Частково це відбувається тому, що мова відображає пізнання та виступає як основний засіб вираження думки, так що вивчення мови це непряме вивчення пізнання [27; 20]. Міждисциплінарний характер когнітивної науки обумовлений певною складністю, винятковою важливістю та глобальністю феноменів, які підлягають дослідженню, а саме людської свідомості та процесу мислення, а також когніції – пізнання, структур та процесів, які з ним пов'язані.

Дослідниця В. Карабан співвідносить когнітивний аспект з уявленням про мову як про знаряддя пізнавальної діяльності та засіб здійснення більшості ментальних процесів, що є пов'язаними з іншими когнітивними можливостями людини. Як відомо, пізнавальна діяльність людини здійснюється за допомогою операцій з різними структурами знань, а природна мова забезпечує зберігання в ментальному лексиконі та вилучення з нього цих знань під час різноманітних мисленневих операцій. Дискурсивний аспект, в свою чергу, пов'язаний з уявленням про мову як про засіб передачі знань від одного покоління до наступного, що і передбачає при дослідженні мови звернення або до

безпосередніх актів комунікації, або до матеріалізованих форм цих актів, таких як текст [27; 12].

Позиція когнітивного підходу розглядає те, який тип інформації закладається в текст під час його створення автором, також визначається які операції з різноманітними мовними структурами і типами інформації, які передаються виключно за допомогою знаків, необхідно провести для того щоб вилучити з тексту необхідні знання. За допомогою когнітивного підходу також можна виявити відповідності, які існують між одиницями тексту, інформацією, яку вони кодуєть і ментальними структурами та їх елементами, які стоять за цією інформацією.

На сучасному етапі розвитку мови когнітивна лінгвістична парадигма набуває все більшої значущості, уточнює предмет дослідження когнітивної лінгвістики, а також продовжує пошук нових методів дослідження. Відомо, що «окремий напрямок когнітивної лінгвістики, який згодом оформився у науковий феномен когнітивно-дискурсивної парадигми, виникає на ґрунті класичного когнітивізму і наслідує головні ідеї ономасіологічного напрямку в дослідженні різноманітних мовних явищ» [24; 12].

Синтез основних напрямків і положень, що лягли в основу формування апарату когнітивно-дискурсивної парадигми, а також твердження про нерозривність когніції і комунікації в фактичному функціонуванні мови, сприяють, завдяки дослідженням О.С. Кубрякової, остаточному оформленню нового напрямку. О.В. Белоглазова підтримуючи тезу про «синтез когніції й комунікації як шляху до оформлення напрямку когнітивно-дискурсивної парадигми, додає, що таке тлумачення є уточнюючим, оскільки вводить в нову парадигмальну дефініцію центральний для цього явища термін – «дискурс», що він представляє собою новий предмет науки про мову, в той час як когнітивний елемент вказує на методологію дослідження цього об'єкту» [7; 21].

Згідно із загально-лінгвістичним тлумаченням, комунікативно-когнітивній парадигмі лінгвістичного знання властиві певні ознаки, а саме: «інтегративний характер, спирання на теорію мовної діяльності, висунення тексту і мовної

особистості на перший план, спираючись на екстралінгвістичні фактори спілкування, експланаторність і прагнення пояснити мовні явища за допомогою суміжних сфер» [24; 67]. Поширюючи рамки власного визначення, термін «наукова парадигма» останнім часом навіть замінює собою різноманітні поняття в лінгвістичній літературі. Отже, основу тлумачення сутності поняття комунікативно-дискурсивної парадигми покладено «визначення мови як когнітивного процесу, який втілюється в процесі комунікативної діяльності і забезпечується основними когнітивними структурами та механізмами в людському мозку» [21; 140].

Прояснення сутності напрямку, що вивчається, лежить у прямій залежності від основних складових термінологічного визначення. Згідно з узагальненою дефініцією, парадигма являє собою сукупний результат накопичення наукового знання, який слугує моделлю постанови окремої проблеми та окреслює шляхи її рішення. Більш конкретно, науковою парадигмою, вслід за Т. Куном – розробником поняття наукового суспільства як логічного суб'єкта наукової діяльності [18; 142], прийнято називати будь-який метод, теорію або підхід до вивчення мови.

Якщо питання про визначення поняття парадигми було з'ясовано майже без суперечок, історичні рамки можливої аплікації терміну стали предметом дискусії. Наукові погляди дослідників розділились на два напрямки: тих, хто вважали, що поняття парадигми можна використовувати, говорячи про всю історію розвитку мови, від античних часів до наших днів, й інших, на думки яких перша наукова парадигма в лінгвістиці з'явилась на початку XIX століття, і саме тому поняття парадигми може бути вживаним тільки в лінгвістичному контексті XIX-XX століть і далі.

Вважається, що питання про кількість існуючих парадигм в лінгвістиці залишається відкритим, але традиційно виділяють такі основні види: порівняльно-історичну, системно-структурну, антропоцентричну. Сутність антропоцентричного інтерпретативного підходу, який вважався домінуючим в лінгвістиці у другій половині XX століття, згодом уточнюється і набуває

когнітивно-комунікативної направленості, проте остаточно питання про трансформацію антропоцентризму у якісно новий напрямок залишається відкрити. Оновлену парадигму називають комунікативно-прагматичною (А.М. Ломов), функціонально-когнітивною (О.Д. Вишнякова), антропоцентричною (Н.І. Формановська), функціональною (Л.І. Бараннікова), і, нарешті, когнітивною (О.С. Кубрякова). Незважаючи на багатогранну палітру уточнень, визначним для тлумачення сутності когнітивно-дискурсивної парадигми є наступне: під час описання будь-якого лінгвістичного явища необхідно враховувати дві функції, які властиві цьому лінгвістичному явищу: когнітивну, тобто її місце в процесі пізнання, і комунікативну, а саме роль в акті мовного спілкування [24; 23].

Поєднання аспектології з когнітивно-дискурсивним аналізом, яке оформилось в окремий напрямок в 90-ті роки ХХ століття, стало принципово новим підходом до вивчення категорії комічного, оскільки на сучасному етапі розвитку науки когнітивно-дискурсивна парадигма в лінгвістиці все частіше визнається одним із найбільш продуктивних методів дослідження мовних явищ. У зв'язку з цим виникає питання про дослідження дискурсу у ракурсі когнітивістики. За визначенням О.С. Кубрякової, «дискурс по своїй сутності є явищем когнітивним, тобто таким, що має справу з передачею певних знань, з оперуванням знаннями особливого роду, і, головне, зі створенням нових знань» [18; 6].

Вважається, що наприкінці ХХ–початку ХХІ століття термін «дискурс» частково втратив лінгвістичне тлумачення, яке було йому властиве у другій половині минулого століття. Проте, у науковому обігу сьогодення він набув велику кількість нових інтерпретацій, продиктованих тенденціями міждисциплінарних досліджень мови й досліджень у галузі теорії дискурсу (Н.Д. Артюнова, Л.О. Манерко, І.М. Кобозева, О.С. Кубрякова, В.В. Красних, М.Л. Макаров). В рамках даного дослідження ми спиратимемося на визначення дискурсу як когнітивного процесу відображення мислення засобами конкретної мови (О.С. Менджеріцька) [24; 12]. Така спрямованість обумовлена тим фактом,

що розуміння дискурсу в сучасних умовах тісно пов'язане з когнітивними дослідженнями, що передбачає собою існування певної тріади: адресант інформації, адресат і текст, за допомогою якого інформація може бути передана.

Лінгвістка О.С. Кубрякова вважає, що основні функції мови: «когнітивна і комунікативна, є цілком рівноправними з погляду на особливості їх втілення в процесі комунікації». Принцип рівноправних функцій може розглядатись як методологічне підґрунтя дослідження в когнітивістиці, передбачаючи, що при використанні мови «обидві функції незмінно та постійно узгоджуються і взаємодіють одна з одною, а вивчення мови здійснюється «на перехресті когніції і комунікації» [24; 39].

Дослідниця Н.А. Беседіна вважає, що принципом такого аналізу являється виявлення та виділення певних структур знання, думок та оцінок, які стоять практично за кожною мовною одиницею, категорією чи формою. Якщо акцент робиться на когнітивну складову, то мова йде про зміст та значення мовних явищ; при акценті на дискурсивну – про спосіб подачі та розподіл інформації по «поверхні» одиниць, які розглядаються (від самих малих слів – до найкрупніших – дискурсу) [7; 33].

Когнітивна складова парадигми піддає аналізу типи знань, ментальні одиниці та структури, які вербалізуються в гумористичних художніх текстах. В основі гумористичних текстів когнітивно-дискурсивної парадигми знаходяться складні новоутворення типів текстів та дискурсу. Проте, за допомогою традиційних лінгвістичних засобів можна виявити способи функціонування конкретного виду тексту.

1.2 Сучасні концепції та методи дослідження експресивних фактів мови

Експресивність мови є цікавим аспектом дослідження в сучасній науці. В контексті запропонованого дослідження на особливу увагу заслуговує ставлення лінгвістів до інтенсивів (посилювачів). Сьогодні (особливо англістиці) спостерігається певна тенденція трактувати прикметники, на зразок *awful*, *glorious*, *tremendous* та інші, як інтенсиви. З подібною точкою зору не погоджується вітчизняний науковець Н.М. Павлова, яка вважає, що лише прислівники можуть відігравати цю роль, адже вони є *ознакою ознаки*, та посилюють якісну ознаку, що її закладено у прикметникові. На думку дослідниці, прикметники, що є ознаковими для іменників, здатні мати певний характер оцінки та певний ступінь емоційного забарвлення, посилення якого дуже часто призводить до віддалення емоційного значення від номінативного ядра слова.

Однак, специфіка цього класу слів (а саме, функціонування у якості означення істоти, предмету, явища, але не признаку) дозволяє стверджувати, що прикметники не належать до інтенсивів, та цей факт також лімітує їхню роль емоційною оцінкою. Основним чинником відношення прикметників до розряду інтенсивів є неправильне трактування понять «емоційно посилене» та «емоційний посилювач». Під першим з них мається на увазі посилення ступеню емоційності у межах певної якості, а під другим – функціональну роль мовної одиниці, тобто у цьому випадку – його експресивну функцію.

Даний критерій диференціації комунікативно-прагматично орієнтовної лексики може бути використаний під час роботи з системою емоційних маркерів. Працюючи над перекладом мовних одиниць, під час аналізу словників було відмічено, що маркер *emotional intensive* щодо емоційних прислівників, супроводжується ще й індикаторами типу *mere*, *strong*, *weak*, *generalized* або оціночними маркерами типу *vulgar*, *familiar*. Небезпідставною є думка про те, що ці дві групи маркерів різняться кардинальним чином. В основі подібної диференціації є підхід до трактування емоційності та експресивності як двох

різнопланових явищ. Маркери *vulgar, familiar* та ін. є безсумнівно, емоційними, адже ці характеристики є частиною значення відповідних прислівників, тобто тим компонентом, що відповідає за відношення до об'єкту висловлювання, а маркери *weak, strong, generalized* та ін. можна вважати показниками експресивності, що віддзеркалюють функціональну характеристику мовної одиниці. Під вульгарним або фамільярним значенням емоційного посилювача розуміємо специфіку почуттів, що він означає, а не виразність цього значення. Маркери цього типу пов'язані саме з характеристикою мовного виразу: вони демонструють відношення мовця до засобів вираження, а не до об'єкту висловлювання. Треба відзначити, що вони є єдиними формалізованими елементами, що представляють у словнику категорію експресивності. Але цей виняток лише підтверджує загальне правило. Адже очевидним є факт, що маркери цієї групи за своєю природою залежать від ситуації вибору, тобто на мовній ситуації, а по-друге (і саме це є найголовнішим) спеціалісти, що займаються створенням словників, використовують ці маркери задля того, щоб хоча б умовно диференціювати слова, що мають схожі, але не ідентичні емоційні значення (наприклад, задля демонстрації різного ступеня схвалення або засудження та ін.) і певною мірою зробити певну частку роботи психологів та дати назву тим відтінкам почуттів, які ще не отримали її в психології.

З свого часу науковець Ш. Баллі, якого можна із впевненістю вважати засновником сучасних концепцій та методів дослідження експресивних фактів мови, замислюючись про те, що ми здатні виражати за допомогою мови, писав про те, що «мова виражає діяльність нашого розуму, тобто наші ідеї. Мова об'єктивує інтелектуальну сферу нашого духовного життя... Ми виражаємо також ідеї, коли просто, об'єктивно оцінюємо явища, що привертають нашу увагу, не змішуючи з оцінкою своє власне ставлення до факту (напр. *Dieu est bon – Богові властива доброта*). Ми мислимо ідеями й тоді, коли виражаємо власну волю, за умови, якщо навіть найменша частка почуттів не змішується (що зустрічається досить не часто) з нашим волевиявленням (напр. *Honere ton pere et ta mere – Поважай батька та мати*).

Істина може бути абстрактною чи конкретною, а почуття – завжди конкретні, їх переживає суб'єкт: почуття – це завжди ставлення суб'єкту до світу, що він переживає. “Абстрактних почуттів не існує. І хоча без емоцій пошуки істини неможливі, власне емоція (або її найвища форма – почуття)” [2; 97], лише забарвлює істину, оскільки викликає відношення до неї як до блага, тобто співвідносить істину з певною системою цінностей, що є характерною для даного соціуму.

Розум та почуття – це дві автономні сфери психічної діяльності, але вони ніби то стимулюють та контролюють одна одну. Це доповнення є закладеним у півкулі мозку [2; 224]. Тому ці два види діяльності мовної свідомості, тобто моделювання реальності у формі значення мовних знаків, не амальгамуються. Коли ми використовуємо слово *смерть* або *сміх*, ми не вмираємо та не сміємося, а лише називаємо та описуємо ці стани як факти; коли ми кажемо *врізати дуба* або *вмерти від сміху*, ми передаємо ще й почуття-відношення власного я до *померти* або дуже *сміятися*, що визначаються. Такий стан ніби нашаровується на дескриптивне відображення того, що визначається у вигляді модальної «рамки», що несе інформацію й про це почуття-відношення.

Дихотомія раціонального/емоційного існувала для Ш. Баллі як суть а прийом дослідження. Як суть вона співпадає з протиставленням інтелектуального, безпристрасного та емоційно-забарвленого відображення дійсності. «Найчистішими» прикладами першого можуть слугувати так звані теоретичні (або дескриптивні) судження (типу *Земля обертається навколо сонця* та ін.) [24; 167].

Приклади другого – це “всі не-нейтральні вирази, що викликають емоційну реакцію, починаючи з вигуків та закінчуючи будь яким висловом, що відрізняється від нейтрального складу лише інтонаційним малюнком. При цьому необхідно відзначити, що так звані експресивні мовленнєві акти типу *шкода, що ви не прийдете* та ін.” [24; 81] лише називають емоційний стан, але не виражають його мовними засобами й тому не викликають у реципієнта співчуття. У зв'язку з цим порівнюємо: «я зневажаю його за балакучість» (мовленнєвий акт,

іллокутивною силою якого є опис презирства, та «бовтун», - сказав він з презирством (мовленнєвий акт, що відображає презирство як почуття – відношення, яке співпадає з його іллокуцією.

Цю дихотомію було співвіднесено з протиставленням функції ідентифікації та функції експресивності. При цьому Ш. Баллі відзначав, що: *“Ідентифікація відноситься до області лінгвістичної логіки. Її метою є знаходження чисто розсудного вираження ідеї, що слугує для визначення – за контрастом – емоційної природи мовленнєвого акту”* [21; 138-139].

За своєю суттю – ідентифікація – це операція перекладу емоційно забарвленого мовлення на понятійно-логічну мову – метамову опису. Треба відзначити, що саме Ш. Баллі вперше у явній формі висловив думку про *“необхідність метамови для опису експресивних мовленнєвих фактів. Плідність цієї ідеї безсумнівна, оскільки живе мовлення – це дуже складне переплетіння об’єктивних та суб’єктивних факторів, що діють у мовленнєво-розумових процесах, що утворюють мовленнєвий продукт”* [2; 34]. Й без розчленування його в процесі вивчення на суб’єктивно-орієнтовані коди, повний та адекватний опис дії мовленнєвих механізмів, що створюють ефект експресивності, є неможливим.

Щодо експресивної функції мови (тобто її можливості виражати всілякі відношення, що пов’язують визначення дійсності з емоційним у своїй основі сприйняттям дійсності та намаганням передати це сприйняття реципієнту, впливаючи на його діяльність з тією чи іншою метою), то вона не отримала у дослідника Ш. Баллі завершеного формулювання. І в цьому також можна побачити глибокий сенс: експресивність – це сукупний продукт, вираження певного підсумку, що створюється цілим рядом суб’єктивно-орієнтованих та емоційно-забарвлених ставлень суб’єкта мовлення до того, що визначається. Науковець наполягав на можливості множинності засобів та способів вираження емоційно-забарвленого одного й того ж змісту. Множинність експресивних засобів Ш. Баллі виводив із «асоціацій, що є породженими присутністю у пам’яті

виразів, аналогічних даному, які, у свою чергу, створюють певного роду без свідому синонімію” [2; 120].

Така множинність засобів вираження *розмитого* за своєю суттю спектру почуттів-ставлень і до сьогодні складають проблему експресивності – однією із найбільш «розмитих» областей дослідження, яка у наш час розподіляється поміж стилістикою (у різних її версіях), семантикою та прагматикою мови.

Й до сьогодні, якщо відсторонитися від найбільш «вузьких» визначень експресивності, що зводять її до ефекту кількісної інтенсифікації (наприклад у Шаховського, 1987 та ін.), під експресивністю мовлення зазвичай розуміється його не-нейтральність, відстороненість, деавтоматизація, що надають мовленню незвичність, а тим самим й виразність, пов’язану з тим, що сигнал, який передається за допомогою мовленнєвого вираження (виразу або цілого тексту), є посиленням й тим самим вирізненим з загального потоку або за рахунок незвичного стилістичного використання мовних засобів, або завдяки інтенсифікації кількісного чи якісного аспектів того, що визначається, або ж в результаті сприйняття асоціативно-образного уявлення, що позбуджується даним вираженням та слугує стимулом для позитивної або негативної емоційної реакції реципієнта, оскільки будь який образ (чи рівнозначний йому за функцією засіб) впливає на емоційну сферу людини. Хоча експресивне забарвлення усвідомлюється тими, що говорять, цією мовою глобально та нерозчленовано, тим не менш, нам здається логічним, приведення різних засобів відсторонення, а саме: стилістичні прийоми, інтенсивність, розрахунок на образно-асоціативне сприйняття. Ці засоби можуть співіснувати в одному слові або виразі – і це скоріше правило, а не виняток.

Наведені вище засоби посилення сигналу приєднують до нейтрального відображення того, що визначається суб’єктивно і завжди емоційне за своєю суттю ставлення того, що говорить, до визначаємої дійсності. В результаті мовленнєве вираження насичується одночасно двома тісно переплетеними, але гетерогенними за своєю суттю, видами інформації: об’єктивною інформацією про «зовнішній» для людини світ, та інформацією суб’єктивного характеру – про

світ, «внутрішній» для людини, де на основі емоційних реакцій формується уявлення про дійсність, що переживається суб'єктом (у мовленнєвій дійсності – суб'єктом мовлення та його реципієнтом). Можна стверджувати, що експресивність мовленнєвих виразів характеризується їх не-нейтральністю, що, у свою чергу, визначається відносно ряду шкал, які можуть нашаровуватися одна на одну або перехрещуватися одна з одною [2; 116-117].

Ці шкали визначаються полюсами: інтелектуальність, безстрашність відображення світу/ відображення, що супроводжується емоційними реакціями та «страстями душі» (за виразом Декарта); вибір, що не має значення для манери мовлення/вибір, що індивідуалізує мовленнєву поведінку суб'єкту мовлення; кількісна або якісна норма, що є характерною для картини світу даного мовного колективу/відхилення від цієї норми; безобразна/асоціативно-образна номінація (у тому чи іншому ступені її прозорості для сприйняття) та ін.

Не-нейтральність, у свою чергу, не може не викликати оціночно-емоційний відгук у реципієнта, оскільки будь який спосіб відсторонення мовлення слугує приводом для емоційного реагування та усвідомлення цієї реакції у формі деякого почуття-ставлення.

Розрізняють три підходи до дослідження проблеми експресивності, що є найбільш значущими. Серед них:

- лінгвостилістичний;
- семасіологічний;
- прагматично-орієнтований.

Об'єкт дослідження даної роботи обумовлює наш інтерес до логічного поєднання всіх наведених вище підходів.

Динамічна (прагматична) еквівалентність ґрунтується на принципі передачі сенсу емоційного впливу оригіналу, а не лише на буквальному перекладі. Такий підхід дозволяє зберегти не тільки інформацію, але й ставлення мовця, що є важливим в перекладі для досягнення ефективного спілкування.

1.3 Поняття прагматичної еквівалентності

Переклад з однієї мови на іншу передбачає максимально точну передачу змісту, структури, стилю та експресивного забарвлення повідомлення оригінальної мови за допомогою засобів мови, на яку робиться переклад. Проблема еквівалентності особливо гостро постає при перекладі фразеологізмів, адже вони відображають світосприйняття конкретного народу, і їх значення часто не є простою сумою значень компонентів, що входять до складу виразу.

Одним із “ключових понять теорії перекладу є поняття «еквівалентність», яке зазвичай розглядається у співвідношенні з поняттям «адекватність перекладу». Більшість науковців дотримується думки, що адекватність є більш широким поняттям, ніж еквівалентність. Це означає, що адекватний переклад не лише відображає значення оригіналу, але й враховує культурні, стилістичні та контекстуальні аспекти, забезпечуючи таким чином більш глибоке сприйняття тексту” [24; 117].

Адекватність позначає варіант перекладу, який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації у конкретних умовах. Натомість еквівалентність передбачає смислову спільність одиниць мови й мовлення, що ототожнюються між собою. Іншими словами, адекватний переклад враховує контекст і культурні нюанси, тоді як еквівалентний переклад зосереджується на точному відображенні змісту оригіналу. Багато вчених вважають, що при перекладі еквівалентність встановлюється не між словесними знаками як такими, а між актуальними знаками, які функціонують як сегменти тексту. Це означає, що важливо враховувати не лише слова, але й контекст, у якому вони вживаються, а також їхню роль у загальному значенні тексту. Еквівалентність у перекладі орієнтується на те, як конкретні елементи взаємодіють між собою у комунікативному процесі. Еквівалентність передбачає переклад не окремих слів як мовних знаків, що характеризуються віртуальною референцією, а актуалізованих варіантів, що мають конкретну референтну співвіднесеність із ситуацією мовлення. Таким чином, еквівалентність вимагає збереження

відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної та функціональнокомунікативної інформації, яка міститься в оригіналі. Це означає, що при перекладі важливо враховувати не лише значення слів, але й їхню роль у контексті, щоб передати всі нюанси оригінального тексту.

Варто зауважити, що на сучасному етапі розвитку теорії перекладу науковці все більше концентруються на досягненні прагматичної еквівалентності. У. Еко пояснює цю позицію тим, що перекладати — це не лише розуміти внутрішню систему певної мови і структуру тексту, написаного цією мовою, але й створити таку текстуальну систему, яка здатна забезпечити аналогічний вплив на читача в семантичному, синтаксичному, стилістичному, метричному та звуко символічному планах. Це підкреслює важливість врахування не лише змісту, але й емоційного та естетичного впливу оригіналу. Вважається, що прагматична еквівалентність існує тоді, коли переклад адекватно відтворює систему цінностей оригіналу в рамках основних прагматичних категорій тексту. При цьому прагматична еквівалентність може існувати без семантичної і синтаксичної еквівалентності. Це означає, що переклад може не відповідати точному значенню слів або структурі оригіналу, проте все ж передавати його основний сенс і вплив, відповідно до культурних і контекстуальних нюансів. Іншими словами, при перекладі важливо правильно передати саме комунікативну інтенцію оригіналу повідомлення, що може бути досягнуто використанням інших лексичних засобів і синтаксичних конструкцій, відмінних від вихідного тексту. Це підкреслює, що перекладач може адаптувати форму вираження, зберігаючи при цьому основний зміст і намір автора.

У процесі перекладу виділяються три категорії відповідностей: 1) еквіваленти, що встановилися в силу тотожності значень та у традиції мовних контактів; 2) варіантні та контекстуальні відповідники 3) всі види перекладацьких трансформацій. Між першою – еквівалентною категорією і двома іншими є принципова відмінність. Еквівалентні відповідності належать до сфери мови, тоді як дві останні – до сфери мовлення. Коли в процесі перекладу відрізки мовного потоку піддаються переробці відповідно до норм мови, на яку

перекладають, еквіваленти відрізняються своєю сталістю і відносною незалежністю від оточення. “Там, де між мовами встановилася традиційна еквівалентна відповідність, перекладач фактично позбавлений можливості вибору. Відмова від використання еквівалента у виняткових випадках повинна бути виправдана особливими умовами контексту або обстановки” [21; 141].

Тепер варто з'ясувати, в чому суть і взаємозв'язок понять адекватності та еквівалентності перекладу. Згідно з думкою В. Н. Комісарова, адекватним перекладом називається переклад, який забезпечує прагматичні завдання перекладацького акту на максимально можливому для досягнення цієї мети рівні еквівалентності, не допускаючи порушення норм ПМ, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог до текстів запропонованого типу і відповідаючи суспільно-визнаним конвенційним нормам перекладу. Просто кажучи, «адекватний переклад» – це «якісний» переклад, який виправдовує очікування і надії комунікантів або осіб, які здійснюють оцінку якості перекладу. Еквівалентним перекладом називається переклад, який відтворює зміст іншомовного оригіналу на певному рівні еквівалентності. Під змістом оригіналу мається на увазі вся передана інформація, включаючи як предметно-логічне (денотативне), так і конотативне значення мовних одиниць, складових тексту, що перекладається, а також прагматичний потенціал тексту [19].

За визначенням будь-який адекватний переклад повинен бути еквівалентним, але не кожен еквівалентний переклад визнається адекватним, а лише той, який відповідає, крім норми еквівалентності, й іншим нормативним вимогам, зазначеним вище [38].

У теорії і практиці перекладу існує двояке розуміння еквівалента. Нерідко під еквівалентом мають на увазі будь-яку відповідність слову або словосполученню оригіналу в даному конкретному контексті, або, іншими словами, будь-яку правильно знайдену відповідність мікроодиниці перекладу. Однак таке неконструктивне розуміння еквівалентності зводить нанівець істотна відмінність між категоріями словникових відповідностей. Еквівалентом слід вважати постійний рівнозначний відповідник, який, як правило, не залежить від

контексту. Еквіваленти є свого роду каталізаторами у процесі перекладу. Їх роль важко переоцінити, особливо в процесі усного перекладу. Саме ці одиниці перекладу, які мають постійну відповідність у рідній мові, перш за все прояснюються у свідомості перекладача і допомагають йому зрозуміти значення контексту і всього висловлювання в цілому, навіть якщо воно містить незнайомі йому слова [49; 87].

В ході процесу перекладу неминучі помилки та відхилення від норм "еквівалентного" перекладу, причому вони часто носять не індивідуальний, а закономірний характер, оскільки вони впливають з об'єктивно існуючих розбіжностей між системами двох мов – вихідної та перекладної. Причиною таких відхилень є об'єктивно існуюче явище міжмовної інтерференції.

У перекладознавстві еквівалентність текстів оригіналу та перекладу є ключовим поняттям, що вказує на те, наскільки точно та повно передається зміст оригіналу.

Еквівалентний переклад враховує всі ці аспекти, що робить його якісним. Отже, при перекладі важливо не лише передати інформацію, а й зберегти стилістичні, семантичні та культурні нюанси, щоб читач отримав аналогічний досвід сприйняття.

Важливо зауважити, що те, що ми називаємо "нормами еквівалентного перекладу" ні в якому разі не можна розуміти як жорсткі "рецепти" або "команди", які обов'язкові в усіх без винятку випадках і не підлягають будь-якій видозміні або творчому розвитку в практиці роботи перекладача. Як цілком справедливо зазначає А. В. Федоров, "вироблення нормативних принципів, "правил" перекладу можливе лише в обмежених рамках (тобто у відносно простих випадках) і завжди у відносно загальній формі. Наявність закономірностей у співвідношенні двох мов і тих чи інших близьких відповідностей між ними не означає можливість або необхідність застосовувати завжди однакові способи перекладу ... До будь-якої нормативної рекомендації того чи іншого способу, навіть підкріпленого найбільш вагомими теоретичними доказами, на практиці необхідне свідоме творче ставлення " [49; 59-60].

Також необхідно з'ясувати, на підставі чого текст перекладу можна вважати еквівалентним тексту оригіналу. Очевидно, не кожна заміна тексту однією мовою текстом іншою мовою є перекладом. Цю думку можна висловити інакше: процес перекладу або міжмовна трансформація здійснюється не довільно, а за певними правилами, у певних рамках, виходячи за які недоцільно говорити про переклад. При заміні тексту на ІМ текстом на ПМ повинен зберігатися певний інваріант; міра збереження цього інваріанта і визначає собою міру еквівалентності тексту перекладу тексту оригіналу (Бархударов).

Вважається, що значення в процесі перекладу має залишатися незмінним, проте не всі погоджуються з цією думкою, тому слід розглянути причини розбіжності. Розбіжності в семантичних системах різних мов – безсумнівний факт, який є джерелом численних труднощів, що виникають перед перекладачем у процесі здійснення перекладу. Чимало дослідників вважають можливим стверджувати, що еквівалентність оригіналу і перекладу не базується на тотожності значень. З численних висловлювань на цю тему процитуємо одне, що належить англійському теоретику перекладу Дж. Кетфорд: "... Думка про те, що текст на ІМ і текст на ПМ "мають одне і те ж значення" або що при перекладі відбувається "перенесення значення", позбавлена підстав. Значення, з нашої точки зору, є властивістю певної мови. Текст на ІМ має значення, властиве ІМ, в той час як текст на ПМ має значення, властиве ПМ..." [59; 35].

Проте, лінгвіст В. Карабан спростовує висловлювання Дж. Кетфорд. У будь-якій мові система мовних значень відображає весь оточуючий людину зовнішній світ, а також її власний внутрішній світ, тобто закріплений весь практичний досвід колективу, який говорить цією мовою. У тій мірі, в якій цей досвід однаковий у колективів, які розмовляють різними мовами, однакові і значення, що виражаються в цих мовах (саме значення, але не мовні одиниці, що виражають ці значення). Оскільки реальна дійсність, що оточує різні мовні колективи, має набагато більше спільних рис, ніж відмінностей, то значення різних мов збігаються в набагато більшому ступені, ніж вони розходяться. Існує велика кількість прикладів того, як значення по-різному класифікуються і

об'єднуються в різних мовах; проте це явище, хоча воно і вельми ускладнює процес перекладу, ні в якій мірі не підриває самого принципу перекладу, тобто не робить неможливою передачу цих значень засобами іншої мови.

Найбільші труднощі в перекладі виникають тоді, коли сама ситуація, що описується в тексті на ІМ, відсутня в досвіді мовного колективу – носія ПМ, іншими словами, коли в початковому тексті описуються так звані "реалії", тобто, предмети і явища, специфічні для даного народу і країни. (Бархударов) У зв'язку з цим виникають сумніви в можливості здійснення процесу перекладу. Мова йде про проблему перекладності (неперекладності), яка є однією з основних проблем, що привертала увагу теоретиків і практиків перекладу. Перекладність зазвичай трактується як принципова можливість перекладу з однієї мови на іншу. Наявність даної проблеми також пов'язана з таким очевидним фактом, як несхожість мов, їх граматичного та синтаксичного ладу, лексичного наповнення і стилістичних можливостей [24; 98]. Проте, у всіх цих випадках складність вирішення перекладацької задачі ніяк не означає її принципову нездійсненність. Треба мати на увазі, що будь-яка людська мова влаштована таким чином, що за її допомогою можна описувати не тільки вже відомі, але і абсолютно нові ситуації, які ніколи не зустрічалися, причому необмежену кількість таких нових, раніше невідомих ситуацій. Здатність описувати нові, незнайомі ситуації є невід'ємною властивістю будь-якої мови; саме ця властивість і робить можливим те, про що йде мова – передачу засобами іншої мови ситуацій, специфічних для життя певного народу і певної країни і не мають аналогів в житті інших народів та інших країн [69;. 8.]

Переклад був визначений Л. С. Бархударовим як процес перетворення мовного твору однією мовою в мовленнєвий твір іншою мовою. Таким чином, перекладач має справу не з мовами як системами, а з мовними творами, тобто з текстами. Ті розбіжності в семантичному аспекті, тобто в значеннях, про які йде мова, належать, у першу чергу, саме до систем різних мов; у промові ж ці розбіжності дуже часто нейтралізуються.

Коли, кажучи про розбіжності систем значень в різних мовах, намагаються обґрунтувати цим тезу про неможливість передачі значень ІМ засобами ПМ, то зазвичай наводять приклади семантичних невідповідностей або окремих слів, або ізольованих, взятих поза контекстом пропозицій. Однак слід мати на увазі, що для перекладу істотною є еквівалентність значень не окремих слів і навіть не ізольованих пропозицій, але всього перекладного тексту (мовного твору) в цілому по відношенню до всього тексту перекладу. Конкретний розподіл елементарних смислових одиниць ("сем" або "семантичних компонентів") за окремими словами, словосполученнями і пропозиціями даного тексту визначається численними і складними факторами і, як правило, не збігається в тексті на ІМ і тексті на ПМ; але це знову-таки стосується вже не плану змісту, а плану вираження і ні в якій мірі не є порушенням принципу семантичної еквівалентності текстів оригіналу і перекладу.

Отже, семантичні розбіжності між мовами не можуть бути нездоланною перешкодою для перекладу в силу тієї обставини, що переклад має справу не з мовами як абстрактними системами, а з конкретними мовними творами (текстами), в межах яких здійснюється складна взаємодія якісно різнорідних мовних засобів, які є виразниками значень – слів, граматичних форм, синтаксичних і "супraseгментних" засобів та ін., що у своїй сукупності передають ту чи іншу семантичну інформацію. Та семантична еквівалентність текстів оригіналу і перекладу, яку ми вважаємо необхідною умовою здійснення процесу перекладу, існує не між окремими елементами цих текстів, а між текстами в цілому, причому всередині цього тексту не тільки допустимі, але часто неминучі численні перегрупування, перестановки і перерозподіл окремих смислових елементів ("перекладацькі трансформації"). При перекладі, отже, неухильним правилом є принцип підпорядкування елементів цілому, нижчих одиниць вищим.

Сказане зовсім не означає, що в процесі перекладу завжди здійснюється абсолютно повна передача всіх значень, виражених в тексті оригіналу. "При перекладі семантичні втрати неминучі, і мова може йти тільки про максимально

можливу повноту передачі значень, які висловлюються текстом оригіналу. Сумніви в можливості збереження при перекладі значень, які висловлюються в тексті на ІМ, обґрунтовані, оскільки мова йде про абсолютну тотожність висловлюваних значень. Однак, потрібна не абсолютна, а максимально можлива повнота передачі значень при перекладі з дотриманням того, що ми називаємо "порядком черговості передачі значень", тому ці сумніви відпадають" [27; 238].

Для досягнення прагматичної еквівалентності від фахового перекладача очікується втручання на нижчі рівні дискурсу – те, що Гержиміш-Арбогаст називає «інформаційною упаковкою» – тобто в межах окремих абзаців тексту, в яких присутні транскультурні норми, і на які більше впливають прагматичні фактори. Прикладами прагматичних проблем на нижчих текстових рівнях є проблеми, пов'язані з перекладом припущень, і зокрема посилення на текст-джерело, що стосуються нелінгвістичних знань, якими, на думку мовця, слухачі мали б володіти, але перекладач вважає, що слухачі не володіють цими знаннями. Проблеми презумпційного характеру – це культурні посилення, які неможливо просто передавати та включати в цільовий текст. Той факт, що реципієнт належить до іншого мовного середовища, іншої культури, нерідко стає причиною того, що еквівалентний переклад виявляється прагматично неадекватним. У такому випадку перекладач змушений вдаватися до прагматичної адаптації перекладу і вносити в свій переклад відповідні зміни [41; 102]. Прагматичний підхід позначає відношення між мовними знаками та їх користувачами. Згідно з класифікацією, введеною І. Б. Дубровською [10; 190], розрізняють такі “аспекти прагматичної інтерпретації: 1) інформаційний фокус, а також відображення ситуації в актуальному для мовця світлі; 2) позиція (створення загальної семантичної бази комунікантів); 3) контекст, що визначає інтенцію висловлювання або задум, мету, які утворюють основу інакомовлення, та принцип фіктивності, що оформлює поняття; 4) конотація (вираження емотивно-оцінного та стилістично маркованого ставлення суб'єкта мови до дійсності у висловлюванні, яке отримує на основі цієї інформації експресивний ефект); 5) емотивність, що відображає почуття мовця і включає вплив на

реципієнта”. У тих випадках, коли реалізується етична основа та дидактичний потенціал, і головною стає мораль, виражена імпліцитно чи експліцитно, інакомовлення набуває ілюстративного (наочного) характеру та використовується в публіцистичній літературі для розвитку й підтвердження певної авторської ідеї.

Слід зауважити, що прагматичний потенціал оригіналу є важливим аспектом перекладу, оскільки він впливає на те, як текст сприймається реципієнтом. Перекладач повинен уважно аналізувати контекст, мету перекладу та культурні особливості, щоб забезпечити адекватну передачу змісту та емоційного навантаження. Вивчення прагматичних аспектів допомагає розкрити, як слова і вирази можуть по-різному впливати на аудиторію в залежності від контексту, що робить цю тему критично важливою для теорії перекладу.

Досягнення синтаксичної, семантичної та прагматичної еквівалентності є критично важливим для успішного перекладу.

Синтаксична еквівалентність може бути складною, особливо при перекладі між мовами з різними граматичними структурами. Це вимагає від перекладача гнучкості та креативності у виборі мовних засобів.

Семантична еквівалентність стосується передачі змісту, який відображає одну й ту ж ситуацію об'єктивної реальності. Це важливо для збереження точності і адекватності перекладу.

Прагматична еквівалентність додає ще один рівень складності, оскільки вона враховує контекст і цільову аудиторію. Залежно від комунікативної ситуації, перекладач може адаптувати текст, щоб досягти бажаного впливу.

Таким чином, успішний переклад є результатом ретельної роботи над усіма цими аспектами, що вимагає глибокого розуміння як оригінальної, так і цільової мов.

1.4 Методика перекладацького аналізу в парадигмі комунікативно-прагматичного аспекту.

Важливим методом дослідження в лінгвістиці перекладу є порівняльний аналіз перекладу, тобто аналіз форми та змісту тексту перекладу у зіставленні з формою та змістом оригіналу. Ці тексти являють собою об'єктивні факти, доступні спостереженню і аналізу. У процесі перекладу встановлюються певні відносини між двома текстами на різних мовах (текстом оригіналу і текстом перекладу). Зіставляючи такі тексти, можна розкрити внутрішній механізм перекладу, виявити еквівалентні одиниці, а також виявити зміни форми і змісту, що відбуваються при заміні одиниці оригіналу еквівалентною їй одиницею тексту перекладу. При цьому можливе і порівняння двох або кількох перекладів одного і того ж оригіналу. Порівняльний аналіз перекладів дає можливість з'ясувати, як долаються типові труднощі перекладу, пов'язані зі специфікою кожної з мов, а також які елементи оригіналу залишаються не передані в перекладі. В результаті виходить опис «перекладацьких фактів», що дає картину реального процесу.

Перекладацька діяльність за визначенням має посередницький характер, оскільки її мета полягає в тому, щоб зробити доступним для читачів перекладу повідомлення, зроблене автором оригіналу іншою мовою. Іншими словами, завдяки перекладу забезпечується можливість спілкування між людьми, що говорять на різних мовах, можливість міжмовної комунікації. Для створення повноцінного перекладу перекладач повинен брати до уваги характерні особливості автора повідомлення (джерела інформації) і тих одержувачів (рецепторів) інформації, для яких призначалося це повідомлення, їх знання та досвід, як відображається в повідомленні реальність, характер і особливості сприйняття людей, яким адресується переклад, та всі інші аспекти міжмовної комунікації, що впливають на хід і результат перекладацького процесу. Тому лінгвістична теорія перекладу розглядає переклад в широких рамках міжмовної комунікації та вивчає всі її аспекти і визначальні чинники як власне мовні, так і

зовнішні по відношенню до мови, але такі, що прямо або опосередковано впливають на вибір мовних одиниць у процесі перекладу.

У будь-якому акті мовлення має місце спілкування між джерелом інформації (той, що говорить або пише) і її Рецептором (слухач або читач). Кожне повідомлення існує нібито у двох формах, які не цілком тотожні: повідомлення, передане відправником (текст для мовця), і повідомлення, сприйняте одержувачем (текст для слухача). Для теорії перекладу особливе значення має той факт, що ці форми одного і того ж повідомлення знаходяться між собою у відношенні комунікативної рівноцінності. Обидві форми об'єднуються в акті спілкування в єдине ціле, і відмінності між ними виявляються нерелевантними для учасників комунікації, які не усвідомлюють цих відмінностей, вважаючи, що отримане повідомлення і є те, що передано, і навпаки. Внаслідок цього відбувається ототожнення тексту оригіналу з текстом отриманого повідомлення.

Дослідник Л. С. Бархударов визначив предмет теорії перекладу наступним чином: предметом лінгвістичної теорії перекладу є науковий опис процесу перекладу як міжмовної трансформації, тобто перетворення тексту на одній мові в еквівалентний їй текст на іншій мові. Інакше кажучи, завданням лінгвістичної теорії перекладу є моделювання процесу перекладу в зазначеному вище сенсі.

При цьому теорія перекладу повинна розглядати не будь-які відносини між текстами на мові оригіналу і мові перекладу, а лише відносини закономірні, тобто типові, регулярно повторювані. Поряд з ними при порівняльному аналізі тексту оригіналу і тексту перекладу розкривається, як правило, велика кількість відносин (відповідностей) одиничних, нерегулярних, що встановлюються тільки для даного конкретного випадку. Оскільки такі поодинокі відповідності не піддаються узагальненню, лінгвістична теорія перекладу не може враховувати їх у своїх побудовах. З іншого боку, по мірі розвитку перекладацької теорії багато явищ, які спочатку представляються індивідуальними, нерегулярними, поступово "вписуються" в загальну картину, отримують пояснення і включаються в об'єкт розгляду теорії перекладу; інакше кажучи, як і в будь-якій

науці, прогрес в теорії перекладу полягає, зокрема, в тому, що за безліччю так званих "винятків" і "нерегулярностей" поступово розкривається якась загальна закономірність, що керує ними і визначає їх характер.

Як і в будь-якій іншій теоретичній дисципліні, в теорії перекладу має місце побудова чималої кількості моделей, що по-різному відображають процес моделювання і показують різні його властивості. "Складність описуваного об'єкта, його багатогранність виключають можливість побудови єдиної "універсальної" моделі, яка могла б відобразити одразу всі сторони досліджуваного явища у всіх їхніх складних взаємних зв'язках і відносинах. В силу цього в сучасній теорії перекладу існує цілий ряд так званих "моделей перекладу", причому кожна з цих моделей відображає той чи інший аспект, ту чи іншу сторону реально існуючого явища – процесу перекладу як певного виду міжмовної трансформації" [41; 76]. Але варто відзначити, що єдино правильної моделі перекладу не існує, адже всі вони по-своєму вірні, оскільки моделюють одне і те ж явище (процес перекладу), хоч і з різних сторін.

Лінгвістична теорія перекладу є своєрідною динамічною моделлю, яка описує в лінгвістичних термінах процес переходу від тексту на ІМ до тексту на ПМ, тобто "процес міжмовної трансформації при збереженні інваріантного змісту. Інваріант – та незмінна змістовна сутність, яка залишається сама собою в ході різних перетворень самого виразу. Очевидно, що в даному випадку мова йде про інваріант перекладу. Інваріант перекладу – незмінний зміст думки з усіма її відтінками; цей початковий зміст думки повністю зберігається в тексті перекладу" [49; 65]. Закономірності цього переходу, тобто "правила" перекладацької трансформації і складають предмет вивчення лінгвістичної теорії перекладу.

Визначивши теорію перекладу як лінгвістичну дисципліну, Г. Трагер вважає за необхідне встановити її місце серед інших галузей науки про мову. У сучасному мовознавстві прийнято "поділ на два основні розділи: мікролінгвістику і макролінгвістику" [78; 81—82]. Перший з цих розділів включає в себе лінгвістику у вузькому сенсі слова, тобто вивчення мови, за словами Ф. де

Сосюра, "в самій собі і для себе", у відверненні від екстралінгвістичних факторів, як відносно незалежного від інших явищ об'єкта" [78; 83].

До макролінгвістики, тобто до лінгвістики в широкому сенсі, належать ті напрямки в мовознавстві, які вивчають мову в її зв'язку з екстралінгвістичними явищами, тобто з факторами, що лежать поза самою мовою. До них можна віднести такі дисципліни, як психолінгвістика, що вивчає психофізіологічні механізми мовної діяльності; соціолінгвістика, що вивчає взаємодію мови і соціальних факторів; етнолінгвістика, що досліджує взаємозв'язок мови і культурно-етнографічних чинників; лінгвістична географія, предметом якої є вплив на мову територіально-географічних чинників; та деякі інші напрямки у вивченні мови.

Крім зазначеного поділу лінгвістики на мікро- і макролінгвістику, існує також поділ мовознавчих дисциплін на теоретичні та прикладні. До числа останніх належать ті галузі науки про мову, які безпосередньо "пов'язані з практичним використанням мови в тих чи інших видах людської діяльності, що вимагають наукового обґрунтування, такі як: методика викладання мови; аспекти теорії інформації, пов'язані з використанням мови в технічних каналах зв'язку (телефон, радіо); проблеми автоматичного пошуку інформації, реферування і т. д.; теорія письма і принципи побудови алфавітів; орфоєпія і культура мови й цілий ряд інших" [4; 105].

Що стосується теорії перекладу, то вона, з точки зору Г. Трагера, належить, по-перше, до числа галузей, що входять до макролінгвістики і, по-друге, до області прикладного мовознавства. Віднесення теорії перекладу до прикладних дисциплін зрозуміло і не вимагає мотивування. Віднесення її до сфери макролінгвістики означає, що теорію перекладу неможливо будувати виключно на лінгвістичній основі, без урахування екстралінгвістичних факторів, тобто явищ, що лежать поза структурою самої мови, хоча і безпосередньо з нею пов'язаних. Такими факторами виступають тема повідомлення, ситуація спілкування і учасники мовного акту, при цьому перераховані компоненти

знаходяться в органічному зв'язку, у тісній взаємодії з мовними засобами, за допомогою яких будується мовний твір.

Дослідник В. Карабан, посилаючись, в свою чергу, на Л.С. Бархударова також говорить про відношення між "deskриптивним", тобто описовим (констатуючим) і "прескриптивним", тобто приписуючим (нормативним) аспектами в теорії перекладу. Теорія перекладу не є наукою виключно або навіть переважно прескриптивною. Дослідник вважає, що теорія перекладу є дисципліною переважно deskриптивною, тобто її основна задача – описати, як фактично відбувається процес перекладу, тобто розкрити об'єктивно існуючі закономірності переходу від ІМ до ПМ, виявляючи ці закономірності шляхом аналізу вже виконаних перекладів. Саме цей deskриптивний аспект в теорії перекладу, як і в будь-якій науковій теорії, є провідним.

З цього, однак, не варто робити висновку, що прескриптивний аспект в теорії перекладу повністю відсутній. Не можна ігнорувати той факт, що теорія перекладу є не просто лінгвістичною дисципліною, але однією з галузей прикладного мовознавства. Будь-яка прикладна дисципліна, як відомо, пов'язана з тією чи іншою областю практичної діяльності людини, науковим обґрунтуванням якої вона є; тому нормативний аспект не може не бути присутнім в тій чи іншій мірі в науковій дисципліні, що має прикладний характер. Щоб теорія перекладу мала якусь практичну (прикладну) цінність, вона повинна не просто обмежуватися встановленням об'єктивно існуючих закономірностей процесу перекладу, а й давати перекладачеві нормативні установки або "приписи", дотримуючись яких він зможе у своїй практичній діяльності домогтися бажаних результатів.

Резюмуючи вищесказане, лінгвіст робить висновок, що лінгвістична теорія перекладу являє собою двосторонню, deskриптивно-прескриптивну дисципліну, в якій головним є deskриптивний аспект, а прескриптивний відіграє підлеглу, але, тим не менш, дуже істотну роль. Теорія перекладу виходить з того матеріалу, який дається в її розпорядження перекладачами-практиками і, розкриваючи об'єктивно існуючі закономірності перекладацького процесу, робить на основі

цього матеріалу свої теоретичні висновки; але далі вона знову проектує ці висновки на практику у вигляді певних інформативних установок, які мають вигляд не жорстких і непорушних "правил на всі випадки", а типових рекомендацій, що носять не абсолютний, а відносний характер і підлягають тій чи іншій модифікації в залежності від кожного конкретного випадку.

Теорії перекладу також приділяє увагу дослідник І.Ковалик. На думку вченого, велике значення для побудови лінгвістичної теорії перекладу мають дослідження в області порівняльного вивчення мов. Як правило, ці дослідження стосуються однієї зі сторін мовної системи: граматичного ладу, словникового складу, стилістики певних мов. Таким чином, дані порівняльного аналізу можуть служити матеріалом для приватної теорії перекладу, яку І.Ковалик визначає як теорію, що має відношення до певної пари мов. При цьому слід враховувати, що комплексний характер процесу перекладу вимагає комплексного зіставлення. Перекладачеві важливо порівняння не окремих граматичних форм або синтаксичних конструкцій, а структурно-семантичних «вузлів», які становлять єдине понятійне ціле. Гола, позбавлена лексичного наповнення, граматична структура мало показова для перекладача.

Далі дослідник переходить безпосередньо до категорій, які існують в науці про переклад і перекладацькій діяльності в цілому. Категорії загальної теорії перекладу будуються, з одного боку, на узагальненні даних приватної теорії, а з іншого боку, на логіко-семантичній основі, загальної для ряду мов, що знаходяться приблизно на одному рівні розвитку. Теорія закономірних відповідностей повинна встановлювати певні параметри, всередині яких може здійснюватися вибір варіантів перекладу. Не даючи ніяких рецептів, ця теорія розкриває загальні закономірності перекладацького процесу, засновані на функціональній залежності. При перекладі з однієї мови на іншу доводиться враховувати дію одних і тих самих факторів логіко-семантичного порядку для передачі одного і того ж змісту.

При письмовому перекладі попереднє прочитання і аналіз тексту дозволяють заздалегідь визначити характер змісту, ідейну установку і

стилістичні особливості матеріалу, щоб мати критерій для вибору мовних засобів у процесі перекладу. Однак уже в ході аналізу тексту в ньому виділяться такі «одиниці перекладу», будь то окремі слова, словосполучення або частини пропозиції, для яких в даній мові, в силу сформованої традиції, існують постійні непорушні відповідності. Правда, в будь-якому тексті такі еквівалентні відповідності складають незначну меншість. Незмірно більше буде таких «одиниць перекладу», для передачі яких перекладачеві доведеться обирати відповідності з багатого арсеналу засобів тієї чи іншої мови, а цей вибір далеко не довільний. Звичайно, він не обмежується показаннями двомовного словника. Жоден словник не може передбачити все розмаїття контекстуальних значень, реалізованих у мовному потоці, так само як він не може охопити і все розмаїття поєднань слів. Тому теорія перекладу може встановлювати лише функціональні відповідності, що враховують залежність передачі певних смислових категорій від дії різних факторів. Цей принцип дійсний і при визначенні контекстуальних значень, і при здійсненні різних лексичних трансформацій.

У процесі перекладу деякі одиниці мови оригіналу зберігають зміст та структуру у мові перекладу, в той час як інші зберігають лише значення, але видозмінюють чи повністю змінюють вихідну форму мови. Усі значні або незначні зміни у структурній формі мовних одиниць, здійснені з метою досягнення достовірності в перекладі, називають перекладацькими трансформаціями. Їх використовують або через несумісність засобів вираження мови перекладу, що робить перенесення окремих одиниць мови оригіналу неможливим, або для того, щоб відтворити стиль мови оригіналу і таким чином зберегти виразність вихідних мовних одиниць.

Природно, що не всі смислові одиниці повинні бути структурно трансформовані в процесі перекладу, значна частина їх також перекладена на цільову мову у формі, значенні та структурі, що співпадають з оригінальними, тобто не змінюються або мало змінюються. До них належать наступні класи мовних одиниць: більшість власне інтернаціоналізмів (слова, групи слів, речення), деякі ідіоматичні вирази, культурні поняття; багато запозичених

інтернаціоналізмів, які зберігають значення в мові перекладу та часто структурну форму, але мають іншу фонетичну структуру; майже всі власні імена (імена людей, прізвища родин, географічні назви тощо). Деякі власні імена та прізвища, а також географічні назви, назви компаній / корпорацій, фірм, найменування газет, журналів не завжди повністю зберігають форму вихідної мови на цільовій мові. Багато власних імен у мові перекладу набувають дещо іншого звучання та додаткового тлумачення, завдяки чому їхня структура більш розширена порівняно з мовою оригіналу. Як результат, завдяки трансформаціям структура одиниць мови перекладу не завжди залишається такою ж, як у мові оригіналу.

У процесі перекладу постійно відбуваються зміни як на рівні слів, так і на синтаксичному рівні. Отже, можна зробити беззаперечний висновок, що переклад смислових одиниць на рівні мови, тобто на рівні, до якого вони належать у мові оригіналу, є не що інше, як процес постійних перетворень. Найбільш закономірними, якщо не найчастішими з них, є "внутрішні" або неявні перетворення, що відбуваються на лексико-семантичному рівні цільової мови в порівнянні з відповідними одиницями мови оригіналу; та "зовнішні" або явні перетворення, що викликають деякі зміни у цільовій мові в порівнянні зі структурою відповідних смислових одиниць вихідної мови.

Існують різні класифікації перекладацьких трансформацій. Розглянемо класифікацію, надану дослідниками Ковалик І.І., Мацько Л.П., Плющ М.Я. Дослідники виділяють два основних типи трансформацій: лексичні та граматичні. Лексичні трансформації являють собою відхилення від прямих словникових відповідників та виникають, головним чином, тому, що об'єм значень лексичних одиниць вихідної та перекладної мов не співпадає. Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення у процесі перекладу згідно з нормами мови перекладу.

До лексичних трансформацій І.Ковалик відносить диференціацію, конкретизацію, генералізацію, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісну перебудову та компенсацію втрат у процесі перекладу.

Диференціація значень являє собою таку перекладацьку трансформацію, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано з урахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу.

Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вузької семантики.

Лексична перекладацька трансформація, протилежна за напрямком трансформації конкретизації, – це генералізація, внаслідок якої слово із вузьким значенням замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням.

Смисловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається.

Крайнім випадком такого способу перекладу, як семантичний розвиток, є так званий "антонімічний" переклад, коли форма слова або словосполучення замінюється протилежною (позитивна негативною і навпаки), а зміст одиниці, що перекладається, залишається подібним.

Прийом цілісної перебудови являє собою різновид семантичного розвитку, коли до уваги беруться не елементи, а ціла форма (речення або навіть текст). Особливо багато подібних прикладів серед висловів усного мовлення.

“Прийом семантичної компенсації виникає, передусім, під час перекладу так званих культурних реалій країни мови оригіналу, аналогів яким не існує в країні мови перекладу” [4; 48].

Існують кілька інших типів лексичних змін під час перекладу, на які звертає увагу український дослідник В. І. Карабан. Серед них слід визначити транскодування, калькування, та описовий переклад.

Транскодування – це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Розрізняють чотири види транскодування: 1) транскрибування – коли літерами

мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, 2) транслітерування – слово вихідної мови передається по літерах, 3) змішане транскодування – переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, 4) адаптивне транскодування – коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу.

Калькування (дослівний або буквальный переклад) – це прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в цільовій мові обирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних слів (термінів). Воно може застосовуватися також стосовно тільки одного з компонентів складного слова (терміна). Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Описовий переклад – це прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу більшим за кількістю компонентів словосполученням, яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна). При застосуванні описового перекладу важливо стежити за тим, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу [24; 84].

Поділ складних випадків перекладу на граматичні та лексичні явища — досить умовний, адже в кожній мові граматичне тісно пов'язане з лексичним і спосіб передачі в перекладі граматичних форм і конструкцій нерідко залежить від їх лексичного наповнення. Одне й те ж граматичне явище залежно від конкретного лексичного вираження може перекладатися різними способами. Однак існують певні загальні закономірності співвідношення та відповідності граматичних форм і конструкцій мов оригіналу і перекладу, тому докладний опис таких співвідношень, орієнтований на переклад, видається не тільки

доцільним, а й необхідним, аби достатньо чітко уявляти, які можливості має перекладач у своєму розпорядженні для адекватної передачі у перекладі граматичних явищ оригіналу.

При перекладі граматичних явищ можуть виникати труднощі, пов'язані з розбіжностями у структурі мов перекладу та оригіналу. Саме різниця в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій, форм та конструкцій і становлять першу велику групу граматичних труднощів перекладу. Інша група граматичних труднощів перекладу складається з тих граматичних явищ, що мають різні частотні характеристики в різних мовах. Так, в англійській мові частотність форм пасивного стану дієслова-присудка значно більша, ніж в українській та німецькій, тому в перекладі такі форми нерідко доводиться замінювати на форми активного стану.

Ще одна група граматичних труднощів перекладу пов'язана з особливостями вираження членів речення у мовах, насамперед підмета і присудка. Так, лише незначна частка англійських та українських висловлювань має ідентичну синтаксичну структуру та порядок компонентів. Тільки у такому випадку англійські висловлювання можуть перекладатися відповідними українськими висловлюваннями без застосування граматичних трансформацій. Такий переклад називається "дослівним" або „послівним". Його слід відрізняти від граматично буквального перекладу, який є дослівним перекладом граматичної форми або синтаксичної конструкції, що порушує граматичні або жанрово-стилістичні норми мови перекладу та спричиняє викривлення у передачі смислу оригіналу.

Саме для того, щоб уникнути неадекватного буквального перекладу ("граматичного буквализму") і потрібно застосовувати перекладацькі граматичні трансформації, внаслідок яких буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

У перекладі розрізняють п'ять основних видів граматичних трансформацій: перmutація (перестановка), субституція (заміна), додавання, вилучення та

комплексна трансформація. Перестановка — це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні.

Перестановки нерідко супроводжуються іншою граматичною трансформацією — заміною, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ (наприклад, замість форми однини у перекладі вживається форма множини), частин мови (інфінітив у перекладі трансформується в іменник), членів речення (додаток перетворюється при перекладі в підмет) та речень (просте речення перетворюється на складне або навпаки). Крім цього, при перекладі можуть застосовуватися також заміни слова словосполученням, словосполучення — реченням, низки речень — одним складним реченням і навпаки.

Додавання — це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення. Додавання використовується при перекладі іменників, дієслів, прикметників, прислівників та інших частин мови і словосполучень.

Вилучення — це така граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (нерідко це плеонастичне слово, словоформа, член або частина речення).

Комплексна граматична трансформація включає дві або більше простих граматичних трансформацій, наприклад, коли під час перекладу одночасно здійснюються перестановка та додавання.

Оскільки граматики тісно пов'язана з лексикою, значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто “при перекладі відбуваються одночасно лексичні та граматичні зміни. Такі лексико-граматичні трансформації називаються змішаними і складаються з розглянутих вище граматичних трансформацій та різного роду лексичних трансформацій” [24; 287].

Подібні зовнішні (структурні) та внутрішні (лексико-семантичні) перетворення часто вдаються до вираження сенсу специфічних понять національної лексики, а саме: коли однослівне поняття вихідної мови

перекладається за допомогою одного слова (коли поняття є інтернаціоналізмом); коли поняття словосполучення передається через загальне слово; коли структура словосполучення, яким виражене специфічне поняття мови оригіналу, перекладається реченням. Дуже часто структурні (зовнішні) форми деяких смислових одиниць можуть також збігатися. Таким чином, структура словникової групи вихідної мови не змінюється на цільовій мові. Але повні перетворення часто мають місце при передачі змісту ідіоматичних виразів, особливо тих, що базуються на конкретних поняттях національної лексики.

Досліджуючи питання перекладу специфічних культурних понять, С.Влахов та С. Флорін приділяють значну увагу так званим реаліям. Вони зазначають, що “багато реалій є відхиленнями від літературної норми, а поняття «переклад реалій» є досить умовним, адже реалія, як правило, не перекладається, а передається у контексті іншими шляхами. Л. Соболев також наголошує, що реалії не піддаються перекладу і є найбільшою проблемою для перекладачів” [41; 13]. Проте не існує такого слова, яке неможливо було б перекласти іншою мовою. Навіть “якщо немає відповідника для окремого елемента, видається можливим зберегти сенс у цілому, вдаючись до контекстуального перекладу” [49; 144].

Для передачі реалій застосовують два основних методи: транскрипцію та перекладом. Під транскрипцією розуміють будь-який вид згаданого вище транскодування, тоді як переклад передбачає такі трансформації, як субституція, введення неологізму (зазвичай за допомогою прийому калькування) та семантична компенсація.

Приблизний переклад реалій застосовується частіше, ніж будь-який інший прийом. Зазвичай цим шляхом вдається, хоча часто і не дуже точно, передати предметний зміст реалії, але колорит майже завжди втрачається, оскільки відбувається заміна очікуваного конотативного еквівалента нейтрального стилю, тобто словом або словосполученням з нульовою конотацією. При цьому можливе використання трансформацій генералізації, конкретизації та описовий переклад, який є перекладом не самої реалії, а її тлумачення.

Потрібно відзначити, що приблизний переклад реалій, як підказує сама назва, не є адекватним. Він передає у повному обсязі зміст відповідної одиниці, проте національний та / або історичний колорит можна передати лише за умови ретельного вибору виразних засобів.

Термін «контекстуальний переклад» зазвичай протиставляють «словниковому перекладу», вказуючи, таким чином, на відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наведених у словнику. Його зміст можна звести, з одного боку, до положення лінгвістки О. Н. Семенової, при якому контекст «стає провідним, домінуючим фактором при перекладі» [49; 160], а з іншого – до прийому смислового розвитку за Я. І. Рецкером, який «полягає в заміні словникового відповідника на контекстуальний, логічно пов'язаний з ним» [49; 172]. При цьому характерна відсутність будь-яких відповідностей самого перекладного слова (нульовий переклад) – його зміст передається за допомогою трансформованого відповідним чином контексту.

У випадках приблизного і контекстуального перекладу, при всій їх правильності і задовільності, в результаті завжди виходить нейтральна, досить безбарвна заміна оригіналу, а реалія зникає, скрашується.

Висновки до розділу I.

В теоретичному розділі було визначено місце теорії перекладу серед інших наук, з'ясовано її предмет і об'єкт дослідження, основні функції та задачі. Було досліджено поняття перекладу як такого, розглянуто хто серед сучасних лінгвістів та як саме його вивчає.

Поняттям еквівалентності та адекватності перекладу присвячено окремий підпункт. Ми з'ясували, як окремі дослідники визначають ці поняття. Було встановлено взаємозв'язок між вищезазначеними поняттями, виявлено можливість і шляхи досягнення еквівалентності й адекватності перекладу.

Розділ 1 містить опис сутності комунікативно-прагматичного аспекту перекладу, в ньому було розглянуто аспекти прагматичної еквівалентності. Було встановлено, що лише зрозумівши прагматичну еквівалентність у перекладі, можна досягти інтерпретації значення разом з його контекстом. Справжній перекладач є тим, хто відображає контекстуальне значення більше, аніж буквальне. Прагматична еквівалентність у перекладі – ідеальний спосіб побудувати міст між культурами.

Було зазначено, що якість перекладу залежить від багатьох чинників, перш за все, від уміння перекладача досягти синтаксичної, семантичної та прагматичної еквівалентності тексту оригіналу та тексту перекладу, відтворити той зміст, якого набувають висловлювання у окремій комунікативній ситуації.

В цьому розділі було проаналізовано трансформаційні моделі перекладацького аналізу, які існують та використовуються в сучасному в перекладознавстві з метою їх детального огляду в подальшому практичному аналізі назв англійських фільмів та їх перекладу: генералізація, конкретизація, калькування, транслітерація й транскрипція, антонімічний переклад, вилучення та додавання слів.

РОЗДІЛ II.

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОГО АСПЕКТУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1 Види та прийоми перекладу, що використовуються під час перекладу назв англійських фільмів українською мовою.

Кінематограф увійшов у життя людини приблизно двісті років тому і залишається невід'ємною частиною його.

Через фільми передається інформація про культурні, національні та інші особливості життя народу країни. Значну роль у розумінні таких особливостей грає назва.

Переклад художніх фільмів має важливу роль у прийнятті твору, значною мірою відбиваючись на його культурному функціонуванні. Треба зазначити, що переклад назв фільмів (що мають назву фільмоніми) є цікавим аспектом для вивчення в сучасній лінгвістиці.

Серед науковців, що займаються вивченням поданого аспекту на теренах України хотілося б відмітити Бабенко О. В., Добринську Д.М., Зайцеву М.Ю., Громову З. В., Іваницьку Н. Б., Лук'янову Т., Книш Є., Панову К. О., Бондаренко Е.В., Руфову Є.С., Цілину М. М. Закордонні дослідники також зацікавлені цим аспектом перекладу, серед них можна назвати прізвища М. Кроніна, Д. Джутронік, Т. Карабатік, І. Негро, Алоскі. Але попри усі важливості перекладу фільмів, вчені є дістали загальної думки щодо важливості фільму як жанру мистецтва. Дебати продовжуються й сьогодні з приводу того, яка стратегія для перекладу фільмів може вважатися найбільш оптимальною. Це обумовлено великою кількістю питань.

У працях таких дослідників, як І.Г. Мілевич, Б.М. Володій, К.О. Яровенко, А.Д. Лішанський розглянуто застосування перекладу назв фільмів українською, а також основні прийоми та адаптації назв кінострічок. З.В. Громова, О.В. Крисало, А.В. Антропова, О.М. Щербакова, Ю.О. Приходько займалися вивченням проблем, що виникали під час такого перекладу.

Мовознавці часто вказують на спільну функціональну природу назв фільмів та художніх творів (В. Горшкова, Н. Кожина). Дослідниця Н.Іваницька вважає, що «кінотексту, як і тексту літературному, притаманні універсальні текстові категорії, він також є безпосереднім носієм комунікативної функції, що формується та реалізується через взаємопроникнення двох відмінних семіотичних систем. Фільмоніми розглядають у термінах когнітивної лінгвістики, звертаючись до таких понять, як «фонові знання», «прототипна семантика», «соціокультурна компетентність», «економія мовних ресурсів» [20].

Термін «фільмонім» був висунутий дослідницею О. Книш. Поруч з цим терміном існують і інші варіанти-синоніми, запропоновані лінгвістами: кіноназва, кінозаголовок, кінореалія. Під фільмонімом Є. Книш має на увазі «висловлювання, що репрезентує ситуацію, змодельовану фільмом, її вербально закодованим чином» [26; 191]. На думку дослідниці О. Руфової, «фільмоніми формують ономастичне поле, всередині якого також можливий певний поділ за різними критеріями: жанровим, структурним, семантичним тощо» [48; 128]. Також дослідженнями фільмоніміїв займалися О. В. Книш, О. А. Мінеєва, Ю. М. Подимова, які вивчали ономастичні властивості фільмонімів, сучасні тенденції перекладу фільмонімів і основні стратегії їх перекладу.

Матеріалом цього дослідження стали назви англомовних фільмів та їхні українські переклади. Відбір фільмонімів було зроблено за допомогою сервісу «Випадковий фільм» з онлайн-ресурсу «Кіно.Театр.Уа». Для аналізу було запропонована більше 100 найменувань фільмів із застосуванням фільтру «Фільм».

Велику кількість елементів у назвах фільмів важко або не можна перекласти, тому не усі з них можна перекласти дослівно. Звідси виникає питання про те, це вони означають.

Назва фільму – його найкоротший переклад з усіх можливих, це ніби його візитна картка. Вони можуть бути різними: яскравими і якісними, професійними або неохайними, незрозумілими. Нажаль, не тільки професійні перекладачі долучені до відтворення назви фільму іншою мовою, а й продюсери,

рекламодавці, ті, хто працює у прокаті. Вони допомагають знайти яскраву назву, яка без сумніву повинна запам'ятовуватися. Головна мета будь-якого фільму – «зачепити» глядача і, нарешті, продати фільм. Існує довгий список назв з буквальним (дослівним) перекладом, однак часто так званій переклад того або іншого фільму можна назвати адаптацією (це заміна лексичних компонентів назви фільму, які не впливають на його змістовний компонент, пояснюють змістовний компонент). Створюючи український варіант назви, перекладач приймає до уваги не тільки оригінальну назву, але й сюжет, ментальність читача, його потреби та інтереси.

Процес перекладу назви фільму – дуже складний процес, бо читач із назви розуміє, про що фільм, робить висновок про те, чи бажає він його дивитися. Назва фільму налаштовує людину на своєрідну емоційну тональність. Назва фільму у стислій формі має головну ідею фільму – це ключ до розуміння фільму. Тобто, “зробити гарний переклад заголовку не просте завдання, бо вона (назва) повинна бути не лише яскравою, лаконічною, такою, що запам'ятовується, (має рекламну функцію), а й надавати інформацію про жанр фільму, його зміст, цільову аудиторію” [16].

Згідно досліджень П. Ньюмарка, “культура – це спосіб життя та маніфестація життя, властиві народів, який використовує певну мову як засіб вираження. Інший дослідник Ю. Найда вказує на те, що «мова завжди є частиною культури, а сенс будь-якого тексту стосується тієї або іншої культури» [41; 11]. Тобто під час перекладу назви фільму культура стає головним аспектом, що треба враховувати. Заголовок – своєрідна інтерпретація твору, в якому певним чином відбивається ця культура, ідентичність, неповторність.

Переклад назв фільмів у чомусь можна порівняти із перекладом прислів'їв та афоризмів, оскільки вони мають схожі ознаки тексту. Тобто з-поміж різних трансформацій, що існують, треба обрати саме ту, що найбільш вдало передає суть фільма при перекладі його назви.

Зазвичай назви фільмів не перекладаються дослівно, за винятком тих назв, що мають власні імена, терміни, топоніми, підчас перекладу яки використовуються прямі еквіваленти.

Перед початком перекладу перед перекладачем стоїть досить складне завдання: обрати одну з трьох головних стратегій перекладача, що існують:

- 1) прямий (буквальний, дослівний) переклад (або калькування);
- 2) трансформація назви (або, за визначенням В. Карабан, транскодування);
- 3) заміна назви [47; 105-109].

Існує ще кілька варіантів назви цієї підгрупи: адаптація (як підпорядкування нормам мови перекладу, що робить переклад більш зрозумілим, адаптованим під реалії цієї мови) або транскреція (переробка, переосмислення матеріалу мови оригіналу та його заміна більш зрозумілими реаліями);

Прямий переклад полягає у заміні мови оригіналу абсолютними відповідниками мови перекладу. Його використовують тоді, коли в назві немає слів, що не мають еквівалентів у мові перекладу.

- дослівний переклад назв фільмів (буквальний переклад):

“The Adaptation” — “Адаптація” (2004),
“Address Unknown” — “Адреса невідома” (2001),
“Casino Royale” — “Казино рояль” (2006),
“The fifth element” — “П’ятий елемент” (1997),
“It” — “Воно” (2017),
“The dark Tower” — “Темна вежа” (2017),
“Devil’s Advocate” — “Адвокат диявола” (1997),
“Abyss” - “Прірва” (1989),
“The Shawshank Redemption” — “Втеча з Шаушенку” (1994),
“The Sixth Sense” — “Шосте чуття” (1999),
“American Beauty” — “Американська краса” (1999),
“The Ghost” — “Привід” (1990),
“The Hunger Games” - “Голодні ігри” (2012)

“The Maze Runner” – “Той, що біжить лабіринтом” (2014)
“The Lord of the Rings” – “Володар перстнів” (2001),
“Avengers” – “Месники” (2012)
“Intrusion” – “Вторгнення” (2021)
“Impossible” – “Неможливе” (2012)
“Dragonfly” – “Бабка” (2002)
“Lost & Found” “Загублене та знайдене” (2021)
“Women’s Secrets” – “Жіночі секрети” (2020)
“Little Women” - “Маленькі жінки” (2019)
“Intrusion” – “Вторгнення” (2021)

Трансформація назви відбувається на кількох рівнях та в перекладі назв фільмів представлена кількома прийомами:

- Калькування (прийом, при якому морфеми чи слова мови оригіналу замінюють на лексичні аналоги мови перекладу. Використовується з метою відтворення культурних реалій мови перекладу);

“Chinatown” — “Китайський квартал” (1974);

“Spanglish” — “Іспанська англійська” (2004).

- Транслітерація (відтворення назви фільму за літерами):

“Avatar” — “Аватар” (2009);

“Avalon” — “Авалон” (2001);

“Titanic” – “Титанік” (1997);

“Barbie” – “Барбі” (2023).

- Транскрипція (прийом відтворення назви за звуками):

“John Wick” — “Джон Уік” (2015),

“Pearl Harbor” — “Перл-Гарбор” (2001),

“Forest Gump” – “Форест Гамп” (1994),

“Mr and Mrs Smith” – “Містер і мисис Сміт” (2005),

“Sinister” – “Сіністер” (2012)

“Interstellar” – “Інтерстеллар” (2014)

“Chernobyl 1986” – “Чернобиль 1986” (2021)

• Трансформація назви з додаванням лексичних одиниць (мета використання зазначеного прийому – уточнення, пояснення тематики фільму глядачеві);

“The Grinch” – “Грінч, викрадач Різдва” (2000), оригінальна назва фільму містить лише ім'я, український варіант пояснює назву, маючи додаткові пояснюючі елементи про головного героя, який ненавидить Різдво.

“17 Again” – “Татові знову 17” (2009), буквальный переклад – «Знову сімнадцять». Було додано іменник «тато», з метою натякнути про фільм для сімейного перегляду, де чоловік повертається в свій підлітковий вік щоб змінити минуле.

“Hitch” – “Правила зйому – метод Хітча” (2005), оригінальна назва фільму має лише прізвище людини, в той час, як в українському варіанті перекладу назва більш деталізована наданням кількох лексичних елементів з метою пояснення; головний герой може допомогти кожному хлопцю знайти підхід до дівчини, яка йому подобається.

“The Forest” – “Ліс примар” (2016), дослівний переклад – «Ліс», було додано іменник «примари»; фільм жахів, в якому дівчина шукає свою сестру-близнючку, яка пропала в лісі.

“The Nun 2” - “Прокляття монахині 2” (2023), дослівний переклад – «Монахиня» з долучанням лексичного елементу «прокляття»;

“Cadaver” – “Театр трунів” (2020), дослівний переклад «Мертва людина» з додаванням елементу «театр»;

“Hangover” - “Похмілля у Вегасі” (2009), дослівний переклад – «Похмілля»

“The notebook” - “Щоденник пам'яті” (2005) – дослівний переклад – «Записник, щоденник» романтична історія кохання двох людей, що вони зберегли протягом свого життя до останнього подиху.

- Трансформація назви з вилученням лексичних одиниць (опущення – прийом використовуються з метою уникнення тавтології, ускладнення сприйняття назви фільму);

“*My Big Fat Greek Wedding 2*” — “*Моє велике грецьке весілля 2*” (2016), елемент «товстий» було вилучено як зайвий для українського варіанту перекладу назви фільму;

“*Neighbors 2: Sorority Rising*” — “*Сусіди 2*” (2016); останні два слова оригінальної назви фільму («Жіноче суспільство») було вилучено в українському перекладі;

“*Me Before You*” – “*Після тебе*” (2016), займенник «я» було опущено як зайвий елемент;

“*Last Moment of Clarity*” - “*Момент істини*” (2020), елемент *last* було усунуто.

«*Three Burials of Melquiades Estrada*» (2000) - «*Три могили*». І це є виправданим, тому що через ім'я Мельхіадес (до того ж з прізвищем естрада), назва була б доволі важкою, не подібно читаючою. Якщо для англійського глядача це найбільш вдала назва, то для українського – це лише іноземне ім'я, яке ускладнює сприйняття назви фільму. Цей приклад має відношення до прагматичної адаптації, одному з основних моментів стратегії трансформаційного перекладу.

- Євфемізація (якщо назва фільму має неприйнятні слова в мові оригіналу, то в мові перекладу їх замінюють на більш нейтральні синонімічні слова)

“*Some like it hot*” — “*В джазі тільки дівчата*” (1956).

Заміна назви при перекладі відбувається в тому випадку, коли вона є незрозумілою, непривабливою для потенційного глядача, тобто функція назви – привернути увагу – може бути втрачена. Саме тому відбувається переосмислення, трансформація, адаптація значення всього фільму, що у такому випадку відбивається у назві:

Інколи адаптовані назви є логічними:

«*The Bucket List*», який в українському прокаті вийшов під назвою «Доки не склеїв ласту» (2007). Буквальний переклад «Список перед смертю» Переклад відображає суть фільму – встигнути втілити в життя мрію напередодні смерті.

“*Chalet Girl*” — “Як вийти заміж за мільярдера” (2011). Дослівний переклад «Дівчина з шале». Головна героїня фільму є “chalet girl”, дівчиною, яка працює на гірськолижному курорті покоївкою та кухаркою в одній особі. Наприкінці фільму вона знайомиться та починає зустрічатись з сином багатіїв, які є власниками нерухомості на цьому курорті.

“*Die Hard*” - “Міцний горішок” (1988). В дослівному перекладі — “Помри, борючись”. Цікаво, що назву адаптували по-різному в різних країнах. Наприклад, у Фінляндії фільм вийшов під назвою “Через мій труп”, у Польщі — “Скляна пастка”, у Німеччині — “Помри повільно”.

“*I Fell Pretty*” — “Красуня на всю голову” (2018). Дослівний переклад назви комедії “Я відчуваю себе красивою”. Персонаж Еммі Шумер, впевнена в своїй привабливості дівчина, йде проти всіх стереотипів, що пов’язані з красою.

“*The Fast and the Furious*” — “Форсаж” (2001). Дослівно перекладається як “Швидкі та люті”. Форсаж — режим роботи двигуна, використовується для збільшення тяги при розгоні. Цей термін використали, щоб чітко описати машину, яка потрібна головним героям фільму. Читаючи назву, стає зрозумілим, що фільм про швидкість, змагання, швидких спорткарах.

“*Shark Tale*” — “Підводна братва” (2004). Перекладається як “Історія про акулу”. Через те, що у мультфільмі розповідається про клан акул, перекладачі дозволили вжити кримінальний жаргон.

Після виходу фільму “*Silver Linings Playbook*”, що переклали як “Мій хлопець — псих” (2012), ця конструкція стала популярною.

Подібно переклали назви фільмів “*Mr. Right*” — “Мій хлопець — кілер” (2015)

“*Life After Beth*” — “Якщо твоя дівчина — зомбі” (2014), що дослівно перекладається “Життя після Бет”.

“*Мисливець з Уолл-стріт*” (2016) — “*A Family Man*” (2000) (в дослівному перекладі “Сім’янин”) переклали для асоціації з чорною комедією “Вовк з Уолл-стріт” (2013). Тим паче, що фільм з назвою “Сім’янин” вийшов у 2000 році.

“*Identity Thief*” — “*Спіймай шахрайку, якщо зможеш*” (2013). Оригінальний переклад “Викрадачка особистості”, що відповідає сюжету фільму, замінили на “Спіймай мене, якщо зможеш” для асоціації з фільмом Стівена Спілберга “*Спіймай мене, якщо зможеш*” — “*Catch Me If You Can*” (2002). Це фільм про дівчину, яка займається шахрайством, але робить це дуже незвичайно, розумно, екстравагантно, що робить її особистою, неповторною. Український варіант перекладу натягає глядачеві на пригодницький жанр фільму, запрошуючи переглянути його тим, що є цінувальником таких фільмів;

«*Eliza Graves*» - «*Дім проклятих*» (2014); тут переклад назви фільму на перший погляд зовсім не відповідає оригінальній назві (букв. «Еліза Грейвз»), але суть фільму відтворена через таку назву більш детально, зрозуміло для глядача, який захоплюється фільмами подібного жанру. Переклад виконує свою головну функцію тут – привабити клієнта, заохотити до походу в кіно певну категорію глядачів, в той час, як саме ім’я та прізвище головної героїні не надає деталізованої реклами фільму, залишається незрозумілим для того, хто не бачив фільм. Переклад вважається ту більш вдалим, ніж оригінальна назва.

Так саме можна сказати про фільм «*Carrie*» – «*Телекінез*» (2013), в якому також вживано ім’я героїні, але переклад назви цього фільму способом транслітерації здається невиправданим, тому перекладачі вдалися до повної трансформації (заміни назви), що стало більш вдалим для розуміння того, про що йдеться у фільмі, характеризує жанрову належність – фільм жахів про над природне – та натякає на психологічну складову.

Ще прикладами, поданих з точки зору комунікативно-прагматичного аспекту можуть бути подані наступні назви:

«*About Time*» - «*Коханий з майбутнього*» (2013), буквальний переклад – «Про час» - науково-фантастичний фільм, сюжет пов’язаний з подорожжю у часі людини, яка намагається змінити власне минуле з метою покращити майбутнє.

«*Silver Linings*» – «*Мій хлопець – псих*» (2012), буквальний переклад «Позитивний бік».

«*This is 40*» – «*Кохання по-дорослому*» (2014), буквальний переклад – «Це – сорок»;

«*Summit Fever*» – «*Вершина*» (2022), буквально «Лихоманка висоти»;

«*Centigrade*» - «*Крижаний капкан*» (2020), буквальний переклад – «Стоградусний»;

«*Frozen*» – «*Холодне серце*», буквальний переклад «Та, що замерзла» (2009);

«*Hotel Transylvania*» – «*Монстри на канікулах*», дослівний переклад – «Готель Трансильванія» (2012);

«*Extinction*» – «*Захід цивілізації*» (2020); дослівно – «Вимирання»;

«*Orphan*» - «*Дитя п'їтьми*» (2020), буквальний переклад – «Сирота»;

«*Private Property*» – «*Вторгнення*» (2022), буквально перекладається як «Приватна власність»;

«*Master*» – «*Господарка*» (2022); буквальний переклад – «Господар»; вільний переклад (транскреція);

«*Trigger Warning*» – «*Шлях відплати*» (2024); буквально перекладається як «Попередження спускового гачка»;

«*Motherly*» – «*Прокляття матері*» (2021), буквальний переклад - «По-материнськи»; транскреція яка близько перетинається з граматичними трансформаціями, бо тут має місце зміна частини мови з прислівника на іменник;

«*Lakewood*» – «*Обігнати час*» (2021); буквальний переклад – це назва американського містечка Лейквуд, така назва вкрай потребує пояснень для майбутнього глядача в українській мові, тому заміна назви є повністю виправданою;

«*The Vanished*» – «*Година істини*» (2020); буквально – «Розчинений/ні», такий варіант потребує пояснення, бо є зовсім не зрозумілим, щожною мірою не може якісно характеризувати фільм;

“The Fall Guy” – “Каскадер” (2024), буквально перекладається «Хлопець, що впав». Фільм про хлопця-каскадера, що постраждав під час виконання трюків, тому переклад українською мовою є більш вдалий, бо характеризує сюжет фільму;

“Freedomland” – “Зворотній бік правди” (2020); буквальный переклад – «Вільна країна». Фільм про те, як людина знаходить неочікувану правду життя близької людини, що зраджує, і про те, чи варто це знати, тому український варіант перекладу назви кінофільму вважається більш зрозумілим;

“Free Guy” – “Персонаж” (2021), дослівний переклад – «Вільний хлопець», така назва була б дуже «розмитою», незрозумілою для широких кіл глядачів. Український варіант перекладу назви пояснює дволичність людини, яка виконує в житті різні ролі, немов актор або літературний герой;

“Ghosted” – “Небезпечне побачення” (2023); буквальный переклад – «Примарний» не підходить для назви кінофільму, бо не розкриває його суті. Український варіант перекладу назви є більш вдалим, бо характеризує сюжет фільму, який має місце протягом екстремальної ситуації, що сталася під час побачення двох молодих людей;

“Last Christmas” – “Щасливого Різдва!” (2005), дослівний переклад – «Минуле Різдво». Український переклад назви вбачається більш вдалою, бо протягом різдвяних свят прийнято вітати один одного. Саме про Різдвяні свята сюжет цього фільму;

“The Other Guys” – “Копи на підхваті” (2010), буквальный переклад – «Інші хлопці»; фільм про поліцію, яка допомагає розкривати різні злочини. Буквальний варіант перекладу не пояснює жанрову належність фільму, особливо цікавого для тих, хто віддає перевагу детективним блокбастерам, тому український переклад є кращим;

“Ride Like a Girl” – “Перегони на всю голову” (2019), буквальный переклад – «Їздити вершки як дівчина». Цей фільм – історія дівчини, яка дуже важко крок за кроком, тренування за тренуванням пододала усі перешкоди на шляху змагань у кінному спорті. Український варіант перекладу передає завзятість й

неймовірну ціліспрямованість головної героїні, бо це фільм особливо для тих глядачів, хто утратив віру в себе;

“6 *Underground*” - “Шестеро поза законом” (2019), буквально перекладається як «шість під землею». Шість мільярдів фальсифікували власні смерті та створюють групу месників, щоб вершити правосуддя, тому доречним є вживання слова «закон», що було вжито саме в українському варіанті перекладу, що це – кривавий бойовик;

“*The Art of Racing in the Rain*” – “Очима собаки” (2019), дослівний переклад «Мистецтво гонки в дощ». Обидва варіанти назви (англійський та український) дещо пов’язані між собою, бо це історія про гонщика та його собаку, вони обидва обожають швидкість

“*The Incredibles*” – “Суперсімейка” (2004), дослівний переклад «неймовірний». В українському перекладі назви передається дитяче захоплення та настрої, який дитина та дорослий має отримати при перегляді мультфільму;

“*Ford versus Ferrari*” – “Аутсайдеру” (2019), фільм про змагання двох команд відомих брендів машин. Український варіант перекладу назви є більш спрямованим і більшою мірою характеризує сюжет фільму про життя спортсменів, які закінчили свою спортивну кар’єру.

“*World War Z*” - “Війна світів Z” (2018). Дослівний переклад «Світова війна Z» не було збережено, очевидно, з метою привернути увагу глядачів відсилкою на роман Г.Уелса «Війна світів», але, навпаки, такий варіант здався невдалим, бо зовсім немає нічого спільного з науковою фантастикою;

“*Inception*” – “Початок”, (2010), дослівний переклад “Укорінення”. Так, перекладач додав трохи містики у фільм, зробив назву більш інтригуючою.

За певних причин, часто переклад назви зарубіжного кіно не відповідає дійсності, його змісту, тобто адаптація назви є невдалою. Існує багато фільмів, чії назви є невдалими адаптаціями з точки зору перекладу. Ось кілька прикладів.

Фільм під назвою «*Intouchables*» , що вийшов у нашій країні під назвою «1+1» (2011). Задумом оригінальної назви було відображення двох головних героїв як відчужених, своєрідних. Філіпп, парализований багатій, забутий

друзями, та Дріс – його темношкірий помічник, емігрант, без особливих перспекти. Якщо в оригінальній назві можна прослідкувати сюжетність та драматизм, то український варіант викликає лише асоціації з українським каналом, що має таку саме назву.

Інший невдалий переклад назви фільму – адаптація назви фільму «*Blue Valentine*». Цей випадок можна назвати комічним, він був перекладений як українською «*Сумний Валентин*», подекуди «*Блакитний Валентин*». У фільмі показана сумна любовна оповідь від початку до кінця; кінець такого сумісного співіснування припав на випадок на День Святого Валентина. Ця сумна історія здається комедійним фільмом якщо приймати до уваги український варіант перекладу.

Ще одна назва фільму, що, на наш погляд, має невдалий варіант перекладу, - «*Ted*» - «*Третій зайвий*» (2019). Буквально це Ted є скороченням від Teddy Bear. Teddy стало занадто популярним ім'ям для ведмедика, що стало ім'ям. У самій кінострічці немає жодних асоціацій з ведмедиком. Українському глядачеві це ім'я – пустий звук, воно нічого не характеризує, не відбиває реалії життя, тому є невдалим.

Так, помилки або неточності при перекладі назв фільмів можна виокремити у кілька підгруп:

- ті, що утворилися як результат необізнаності перекладача в тій або іншій темі;
- невдала спроба перекладача побачити алюзію оригінальної назви на щось, що є йому незнайомим, незрозумілим;
- ті, що викликані неспроможністю перекладача виявити стилістичні особливості оригінальної назви, що призвело до розбіжностей між назвою-оригіналом та назвою-перекладом;
- ті, що були утворені з порушенням легкості прочитання, що призвело до утворення іноземної незрозумілої назви;
- ті, що не відповідають змісту самого фільму [29] .

Заради справедливості, треба зазначити, що усе-таки явний креатив при перекладі фільмів зустрічаються не так часто. Приблизно 90-95% назв фільмів в прокаті зберігають свою назву при перекладі. Жертвами такого занадто вільного перекладу переважно стають мультфільми та комедії.

Слід зазначити, що перекладацькі труднощі викликаються окремими шарами лексики, до яких відносяться реалії, фразеологізми, словотворчість автора і багато інших факторів.

Але чим перекладачам завадили оригінальні назви? Справа у тому, що вони (фільми) були написані, перш за все, для англomовного глядача, який має власні погляди на життя, іншу культуру, ідеологію, ментальність. Для українського глядача усе ще буде інакше. Читаючи назву, він має інші асоціації. З метою відтворити оригінальну суть перекладачі намагаються знайти відповідну лексику, що більшою мірою відображає культурні особливості нації.

2.2 Лексичні особливості втілення комунікативно-прагматичного аспекту при перекладі англійських фільмів українською мовою

Як відомо, будь-яка назва фільму повинна виконувати кілька функцій:

- 1) інформативну (інформує про фільм, надає інформацію про цей фільм);
- 2) пояснювальну (надає уявлення про фільм, його жанр, специфіку, героїв);
- 3) розважальну (почасти це пов'язано із загальною функцією кінематографа – розважати глядача);
- 4) привернення уваги (зацікавити потенційного глядача та привести його до кінотеатру, заохотити до перегляду кінострічки) [52; 89].

Прагматична функція (функція впливу) характеризується тим, що фільмонім має сформувані сприйняття глядача і викликати у нього, як правило, цікавість, здивування, подив, обурення, сум'яття, розчарування. Таким чином, “прагматична функція – це використання мови для інтелектуального, емоційного або вольового впливу на потенційного глядача” [19; 273].

Структурними компонентами оригінальних назв фільмів та їх перекладів на українську мову є мовні знаки, які мають також мають прагматичні особливості (відношенням до тих, хто використовує мову).

Людини може мати різну реакцію на повідомлення (у нашому випадку – це назва фільм): позитивну, негативну або нейтральну), але в будь-якому випадку відбувається вплив назви на людей, що справляє враження – здійснюється комунікативний (прагматичний) ефект.

В рамках цього дослідження прагматичний вплив назви фільму на глядача є вирішальним, адже від нього залежить успіх і сприйняття кінострічки. Ми повинні враховувати три головні аспекти формування характеру повідомлення: 1) зміст назви; 2) структура та оформлення назви фільму; 3) глядач та його реакція на назву фільму, яка може бути різною, бо кожна людина має власне сприйняття реальності та повідомлення в силу власного світогляду.

Науковці вважають, що “в результаті взаємодії назви фільму та його тексту, стають очевидними три різні прагматичні ефекти: ефект посиленого, виправданого або ошукуваного очікування” [14; 21]. Ефект посиленого очікування виявляється у випадках, коли зміст назви фільму є не повністю зрозумілим глядачам, що додає інтриги та спонукає глядача до перекладу фільму. Такі назви фільмів «створюють ефект виправданого очікування, викликають у глядача певні асоціації ще до перегляду фільму і являють собою слова або словосполучення, що позначають центральні фігури фільму, власні назви, професію або рід діяльності героя або героїв, назву місцевості, де відбувається дія, тощо. Нерідко в них міститься вказівка глядачеві на щось із власного життя та досвіду» [Власенко Ю. Особливості перекладу англійськомовних фільмонімів та теглайнів: прагматичний аспект с. 20]:

“Freedomland” – “Зворотній бік правди” (2020);

«Carrie» – «Телекінез» (2013);

“Titanic” – “Титанік” (1997);

“Barbie” – “Барбі” (2023);

“John Wick” – “Джон Вік” (2015);

“*Pearl Harbor*” — *Перл-Гарбор*” (2001);

“*Forest Gump*” – “*Форест Гамп*” (1994);

“*Sinister*” – “*Сіністер*” (2012);

“*Interstellar*” – “*Інтерстеллар*” (2014);

“*Chernobyl 1986*” – “*Чернобиль 1986*” (2021);

“*The Fall Guy*” – “*Каскадер*” (2024);

“*Lakewood*” – “*Обігнати час*” (2021).

Ефект ошуканого очікування полягає в такій побудові назви, при якому тематичні та смислові очікування, асоціативні стереотипи, що впливають з його початкової частини, вступають в різке протиріччя з вмістом кінцівки. «Як правило, у міру розгортання дії кінофільму з такою назвою відбувається його переосмислення або взагалі повна відмова від первинного сприйняття, оскільки обіцяного не відбувається, а зміст перетворюється в свою протилежність» [14; 150].

При перекладі назви треба також враховувати вік потенційних глядачів, найбільш часто кінотеатри відвідують люди від 18 до 25 років, саме тому перекладачі вживають багато сучасної лексики в українських перекладах кінострічок:

«*Hangover*» - «*Похмілля у Вегасі*». В українському перекладі назви було вжито сленг «похмілля», що часто є наслідком вживання великої кількості алкоголю, особливо молодими людьми, та відображає стан людини. Лас-Вегас – місто, яке відоме для розваг, саме там знаходяться головні герої, що відбулося у перекладі назви;

«*Babysitting*» - «*Супернянь*». Багато молоді підробляють доглядом за дітьми, тому переклад одібної назви може привернути увагу саме цієї вікової категорії, заохотит їх до перегляду кінострічки.

Однак подекуди зустрічаються випадки, коли зв'язку між назвою та змістом фільму немає і зовсім:

«*Inception*», який отримав назву «*Початок*»;

«*Now You See Me*» - «*Ілюзія обману*»;

«*Intouchables*» - «*1+1*» (2011);

“*The Vanished*” – “*Година істини*” (2020);

“*Ted*”- «*Третій зайвий*» (2019);

“*The Vanished*” – “*Година істини*” (2020)“

Інколи за назвою фільму можна зрозуміти його потенційну аудиторію.

Наприклад, фільми, розраховані для сімейного перегляду:

для дівчат: «*Silver Linings*» – «*Мій хлопець – псих*» (2012); “*Mr. Right*” — “*Мій хлопець — кілер*” (2015); «*About Time*» - «*Коханий з майбутнього*» (2013);

для підлітків: “*Life After Beth*” — “*Якщо твоя дівчина — зомбі*” (2014); “*The Grinch*” — “*Грінч, викрадач Різдва*” (2000).

для чоловіків: “*Some like it hot*” — “*В джазі тільки дівчата*” (1956).

«*About time*» - «*Бойфренд з майбутнього*» більш відображає суть самого фільму, де головний герой, постійно подорожує у часі та змінює хід подій, з часом починає цінувати життя таким, яким воно є. Однак, прочитавши переклад фільмоніму, ми отримуємо ефект «хибного очікування»: глядач не піде до кінотеатру, бо назва «натякає» на фільм у жанрі мелодрами, а не екшену та пригод.

Усе це зумовлює необхідність говорити про комунікативні властивості назви фільму. Комунікативна функція будь-якого тексту як одиниці спілкування полягає в повідомленні інформації. При цьому відбувається і вплив на реципієнта, оскільки повідомлення неможливо без впливу і регулювання поведінки комунікантів. Іншими словами, назва фільму повинна вплинути на потенційного глядача таким чином, щоб заохотити його до перегляду цього фільму. Відзначаючи, що вплив входить в комунікативну функцію як її складова частина, Г. Г. Матвеева пропонує виокремити прагматичну функцію як частину комунікативної функції, бо вона відіграє первинну роль у спілкування. З самого спочатку прагматика призначалася для вивчення «повсякденної мови», принципів усної комунікації та живого розмовного спілкування, а назви фільмів репрезентують мову саме з цього баку.

Одним з проявів лінгвопрагматики під час аналізу тексту є можливість вибору певної мовної одиниці для подальшого аналізу. «Цей відбір показує, які елементи дійсності, які їх властивості та відносини мають пріоритетне значення в мовній свідомості людей, які розмовляють даною мовою» [15; 54—55]. Так, прагматика охоплює всі рівні мови: морфологічний (слова, мовні звороти та як вони побудовані), синтаксичний (моделі речення, конструкції підпорядкування та твори). Але найбільш природною сферою її «локалізації» є лексика.

Аналіз назв художніх фільмів та їх перекладів дозволяє виявити кілька груп лексичних одиниць, які маркують певні компоненти комунікативної ситуації:

1. Стилiстично знижена або розмовна лексика з яскраво вираженим оцінним компонентом значення (просторiччя i жаргонна лексика), що виражає комунікативну iнтенцію мовця, суб'єкта мовлення i як правило застосовується для підкреслення негативного суб'єктивного ставлення до названого художнім персонажем предмету або слухача та для створення певного духу мови, експресивності висловлювання:

“17 Again” — “Татові знову 17” (2009),

“*Hangover*” - “Похмілля у Vegasі” (2009)

«*The Bucket List*», який в українському прокаті вийшов під назвою «Доки не склеїв ласти» (2007)

“Die Hard” – “Міцний горішок” (1988)

“Silver Linings Playbook” – “Мій хлопець — псих” (2012)

“Ghosted” – “Небезпечне побачення” (2023)

Варто також відзначити, що існують випадки, коли в тексті оригіналу зустрічається нейтральна, якій в перекладі відповідає більш експресивна, прагматично навантажена одиниця.

“I Fell Pretty” — “Красуня на всю голову” (2018);

“Identity Thief” — “Спіймай шахрайку, якщо зможеш” (2013);

“Orphan” - “Дитя пiтьми” (2020);

“Shark Tale” — “Підводна братва” (2004);

“Over the Hedge” - “Лісова братва” (2008);
“The Other Guys” - “Копи на підхваті” (2010);
“Ride Like a Girl” – “Перегони на всю голову” (2019);
“The Incredibles” – “Суперсімейка” (2004);
“Ford versus Ferrari” – “Аутсайтери” (2019).

І навпаки: інколи оригінальна назва є більш емоційно-зabarвленою, аніж варіант її перекладу, що надається:

“The Fast and the Furious” — “Форсаж” (2001)
“Trigger Warning” – “Шлях відплати” (2024)
“Free Guy” – “Персонаж” (2021)
«*Intouchables*» - «*1+1*» (2011).
“The Fall Guy” – “Каскадер” (2024).

Такі заміни виправдані контекстуально – для більш експресивного вираження оцінного компоненту значення, якщо в художньому творі описуються емоційно напружені моменти або ситуації. Посилення експресивності оповіді в тексті перекладу зумовлює подальше посилення так званого перлокутивного ефекту при сприйнятті фрагментів тексту чи самого тексту в цілому

2. Оцінна лексика відображає емоційно-виражену прагматику мови, тобто ставлення до реальності, змісту або адресату повідомлення.

“Some like it hot” — “В джазі тільки дівчата” (1956). Наведений варіант перекладу пом’якшений лексично з метою уникання образливим аналогій у розумінні назви.

“That’s My Boy” – “Тату, досвидос” (2018). Український варіант перекладу здається подекуди грубим незважаючи на те, що це комедія і автори перекладу намагалися відтворити жартівливість.

“21 Jump Street” - “Мачо та ботан” (2021). В українському варіанті перекладу назви вжито сленгізми (емоційно-знижену лексику). Англійський варіант – набагато більш абстрактний, лексично нейтральний.

“The Good, the Bad and the Ugly” - “Хороший, поганий, злий” (2018). Український варіант перекладу є невдалим, некоректним, оскільки неправильно

характеризує персонажа у фільмі. Він мерзенний, але не злий герой. Напевно, для людей, які займалися перекладом фільму, слово «злий здалося більш милозвучним.

3. Окрема група лексичних одиниць, що характеризується виключно прагматичним значенням – це вигуки. Останні являють собою клас граматично незмінних слів і словосполучень, що безпосередньо виражають різні почуття, відчуття, емоції, переживання і відтінки волевиявлення не називаючи їх [64: 74]: *“Last Christmas”* – *“Щасливого Різдва”* (2005), дослівний переклад – «Минуле Різдво».

Існує необхідність адаптації назв фільмів для глядачів певного кола, приймаючи до уваги особливостей сприйняття прагматично маркованого слова, а також відтворення прагматики оригіналу. Саме тому перекладач зіштовхується з необхідністю реалізувати кілька поставлених перед ним завдань: від зіставлення понятійних (денотативних) значень, що стоять за одиницями тексту, до аналізу різниці комунікативних норм і відмінностей концептуальних систем, відображених в прагматиці оригіналу та тексту його перекладу.

Ще однією причиною таких заміन у назвах кінофільмів стає той факт, що в кіноіндустрії глядача куди більше приваблюють провокативні назви. Чим привабливіший заголовок фільму, тим більше буде проданих білетів на цей фільм, тобто це також є продуманий бізнес план.

Висновки до II розділу.

Аналізуючи усе зазначене вище, можна дійти до висновку про те, що в другому розділі роботи нами було проаналізовано 110 назв англійських фільмів та варіантів їх перекладу українською мовою з точки зору варіантів перекладів, що були застосовані, трансформаційних вимог до перекладу такого жанру та комунікативно-прагматичного аспекту перекладу: вплив перекладу на потенційного глядача, його сприйняття та бажання, комунікативне навантаження перекладу. Було також проаналізовано головні функції, що виконують назви фільмів та головну вікову аудиторію, на яку ці переклади фільмів здебільшого направлені.

Всі аспекти, що наводяться, було проілюстрованого практичним матеріалом (назвами англійських кінострічок та варіантів їх перекладу, що існують українською мовою, обраним за допомогою сервісу «Випадковий фільм» з онлайнного ресурсу «Кіно.Театр.Уа».

Перекладачі мають передати емоції, які відчуває носій мови оригінальної назви фільму, якому зустрівся той або інший фільм. Найважливішим завданням для перекладача є «не лише досконало знати дві мови, а й вміти правильно транскодувати та адаптувати культурні явища згідно з явищами, що притаманні українському суспільству. Спершу перекладачу варто перекласти увесь фільм і тільки потім його назву» [58; 64]. Дотримання усіх цих факторів при перекладі допомагає привернути увагу цільової аудиторії, утворюючи необхідний прагматичний ефект.

ВИСНОВКИ

Кінофільм вважається важливою формою мистецтва. Фільми розважають, навчають, освічують та надихають аудиторію глядачів. Останнім часом можна казати про те, що кіно стає глобальним способом комунікації.

Сьогодні усі ми співіснуємо у так званій «global village», іншими словами, у світі, в якому відставні суттєво скоротилися в результаті використання засобів масової інформації, до яких безпосередньо відносяться й фільми. Кінофільми, як такі, мають інформаційний характер, забезпечуючи, тим самим, людину певною інформацією стосовно історичних, суспільних, економічних та інших особливостей культури, в якій вони були створені.

Значна частина фільмів, які транслюють на екранах телевізорів та показують у кінотеатрах, переважно є англomовними. Назва будь-якого фільму відіграє важливу роль у правильному розумінні та сприйнятті сюжету. Вона несе певну функцію стиснення змісту всього фільму в коротку фразу. Більш того, ця фраза повинна давати уяву глядачеві про жанр фільму, натякати на зміст та врешті-решт привертати увагу. Отже, перекладач має бути особливо уважним, щоб надати назві такої ж звучності та неповторності, як в оригіналі. Виходячи з цього, написання та створення яскравого, правильного заголовку являє собою певний вид мистецтва та наявність творчих здібностей.

Існує безліч чинників, від яких залежить, та які впливають на переклад назви фільму з однієї мови на іншу, наприклад, з англійської мови на українську.

Одним із чинників можна вважати відмінність цих культур, що відбивається на кожній сфері людського життя і робить їх унікальними та неповторними. Саме вона має враховуватись задля уникнення непорозумінь і неточностей, які можуть виникнути в процесі передачі назви кінофільму і призвести до помилкового бачення призначення фільму в цілому, а, отже, одна із головних функцій кінокартини – інформаційна, не буде виконаною.

Назва фільму у процесі перекладу має чинити певний прагматичний вплив на глядача, викликати емоції і почуття, натякати людині про хід подій у фільмі,

а не розкривати повністю змістовні особливості кінотексту. Все це досягається завдяки різним чинникам, які включають в себе як майстерність перекладу, що створює комунікативний ефект та створює прагматичний вплив на глядача, так і прагнення дотримуватися модних тенденцій. Прагматичний ефект при ознайомленні із назвою фільму та виявленні зв'язку назви і тексту фільму може проявлятися в ефектах виправданого, посиленого або ошукуваного очікування. Грунтуючись на власному досвіді і назві фільму, потенційний глядач створює власний образ того, про що цей фільм.

В цьому магістерському дослідженні нами було проаналізовано 110 назв англомовних фільмів на їх українських перекладах.

В результаті було з'ясовано, що в українському перекладі назв англійських фільмів використовують наступні види перекладу:

Практично 50% українських перекладів англомовних фільмів були отримані за допомогою буквального (дослівного) перекладу. В інших випадках ми маємо справу із різними видами заміни (транскреації назви) повної або часткової із застосування кальки (2%), транскрипції (7%), транслітерації (4%), трансформації назви з додаванням лексичних одиниць (8%), трансформації назви з вилученням лексичних одиниць (4%), ефемізації (1%), повної заміни значення або структурно-граматичних елементів, що впливають на сприйняття фільму на переклад його назви (49%). Звичайно, лексичні одиниці для аналізу було відібрані нами з метою продемонструвати найбільш цікаві випадки різних підгруп, тому остання, як та, що є найбільш цікавою для аналізу, є найбільш чисельною. При відборі акцент був зроблений саме на такі назви та їх українському перекладі.

В роботі було проаналізовано сутність комунікативно-прагматичного аспекту перекладу. Нами було з'ясовано, що при перекладі назв кінофільмів перекладачі роблять ставку на категорію людей, які за даними статистики є найбільш активними глядачами, тобто потенціальними споживачами кінопродукту. Це переважно люди віком від 18 до 25 років. Саме тому прагматичний вибір лексичного матеріалу також пов'язаний з цією віковою

категорією, тобто стає зрозумілим використання в назвах фільмів та їх перекладі сленгізмів, просторіч, лексики, що їх приваблює тематично.

В дослідженні стало можливим виокремити фільми та їх назви, що спрямовані на перегляд підлітками, жінками, чоловіками, що має пряме відношення до інтересів тієї або іншої групи населення.

В результаті прагматичного аналізу назв кінофільмів та їх заголовків стає зрозумілим, що існує багато помилок або неточностей у перекладі фільмів, коли сюжет фільму не відповідає назві, англійський та український варіант не відповідають один одному лексично, граматично, стилістично, що зумовлено цілим рядом лінгвокультурних особливостей двох мов, що порівнюються (англійська та українська). Таким чином, можна виокремити кілька підгруп помилок або неточностей у перекладі назв фільмів: недостатній рівень знань перекладача культурних особливостей обох мов або необізнаність в окремій темі і як результат – невірна репрезентація тієї або іншої мовної реалії у перекладі іншою мовою, неспроможність перекладача виявити особливості мови оригіналу, бажання перекладача ускладнити переклад. Усе це призводить до незрозумілої назви фільму, що викликає багато питань та обумовлює розгубленість потенційних глядачів.

В результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що однією з головних функцій фільмоніма (назви фільму) є прагматична функція, завдяки якій назва фільму має вплинути на глядача, викликаючи в нього широкий спектр емоцій: розчарування, здивування, страх, обурення, сумнів, радість, сум. Таким чином, прагматична функція – це інтелектуальний, емоційний або вольовий вплив на людину, яка хоче подивитися той або інший фільм у прокаті.

В практичному розділі також було зазначено груп лексичних одиниць, які маркують певні компоненти комунікативної ситуації на прикладі назв фільмів англійською мовою та їх перекладів українською: емоційно забарвлена розмовна лексика, вигуки, емоційно-виражена лексика прагматику мови, тобто ставлення до реальності, змісту або адресату повідомлення.

Залежності від ступеню взаємодії цих чинників фільмонім може викликати підсилене, виправдане та обмануте очікування. Ми дійшли висновку, що для досягнення однакового прагматичного ефекту на при перекладі мають бути збережені критерії стислості, художності фільмоніму, комерційної форми та культурної складової.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що вибір стратегії при перекладі назв кінофільмів залежить від певного ряду причин, які обумовлені специфікою цього фільму: високою домінантною щільністю назв фільмів, безпосередній зв'язок назви зі змістом) та лінгвостічним бар'єром, для подолання якого необхідна прагматична та жанрова адаптація.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва Я.Ф. Структурно-смісловий аналіз твору : психологічний аспект / Наук. записки Ніжинського пед. ун-та. Філолог. науки. Ніжин : Наукові записки 2003. С. 41-43.
2. Баллі Ш. Французька стилістика. 3-є вид. Київ : Госперо, 2009. 345 с.
3. Байто В. Текст в аспектах мовної та немовної варіативності. Київ : Госперо, 2011. 218 с.
4. Башук Н. П. Еквівалентність та адекватність перекладу науковотехнічних текстів. Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Філологічні науки. Кн. 1. Ніжин : Наукові записки, 2017. С. 122–126.
URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2017_1_27
5. Брюховецька Л.І. Кіномистецтво : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Логос, 2011. 391 с.
6. Гайданка Д.В. Дискурс кіно в ракурсі новітніх парадигм : особливості й типологія // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2015. № 16. С. 99–101.
7. Гридасова О.І. Кінодискурс як об'єкт навчання кіно перекладу // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 2. С. 102–107.
8. Грінченко Н.О. Стратегії адекватного перекладу назв англійських кінофільмів, що містять культурно-специфічні компоненти // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. №1(69). С. 121–123
9. Громова З. В. Основні помилки при перекладі назв кінофільмів // *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Філологічні науки. Луганськ, 2013. № 9(1). С. 28–33
10. Дубровська І. Б. Номінативний аспект: дис. канд. філол. наук : 10.02.04 Дубровська Ірина Борисівна. Київ. : КНЛУ, 2001. 250 с.

11. Бектаев К. Б. Про інженерну лінгвістики // *Питання мовознавства*, N 2. 1997. С.12-27.
12. Бірюкова В. О. Семантико-прагматична еквівалентність сталих виразів із компонентом на позначення днів тижня (на матеріалі української, англійської і французької мов) URL : <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5972/1/Бірюкова%20В.%20О.%20с%20Захарова%20Н.%20О.%20Семантико-.pdf>
13. Биценко Т.А. До проблеми засобів мовного вираження негативних емоцій в сучасній англійській мові. // *Вчені записки Харківського гуманістичного інституту*. Т.6. Харків : Освіта, 2000. С. 505 – 511.
14. Власенко Ю. Особливості перекладу англійськомовних фільмонімів та теглайнів: прагматичний аспект URL : https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14675/Vlasenko_fuifzh_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
15. Гак В. Г. Мова як форма самовираження народу. Київ : Наукова думка, 2000. С. 54—68.
16. Гоначеренко К. Непереводимое в переводе – What is English for Крепкий орешек? URL : <https://greenforest.com.ua/ru/journal/read/neperekladne-v-perekladi-abo-what-is-english-for-micnij-gorishok>
17. Горшкова В. Є. Назва фільму як невід'ємна частина образузмісту. Ірпінь : ІГЛУ, 2009. С. 28–37.
18. Горшкова В.Є. Переклад у кіно: монографія. Ірпінь : ІГЛУ, 2008. С. 276.
19. Жеребіло Т.В. Словник лінгвістичних термінів. Донецьк : Пілігрим, 2014. 486 с.
20. Іваницька Н. Б. Англомовні фільмоніми в українському перекладі URL : <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27284.pdf>
21. Іваницька Н.Б. Сучасні моделі перекладу в аспекті контрастивної дискурсології. *Теоретична і дидактична філологія: збірник наукових праць*. Серія «Філологія, педагогіка». Кременчуг, 2017. № 25. С.137-144.
22. Ілляшенко В. В. Історія українського кіномистецтва. Київ : ВІК, 2004. 412 с.

23. Карабан В. І. Узусні перекладацькі трансформації. Київ. : Наукова думка, 2018. С.186- 204.
24. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
25. КіноПошук. Усі фільми планети URL : www.kinopoisk.ua.
26. Книш О. В. Лінгвістичний аналіз найменувань кінофільмів: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса : Думка, 2002. 17 с.
27. Ковалик І.І., Мацько Л.П., Плющ М.Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. Київ : Наука, 2004. 252 с.
28. Ковтун О.В., Шурма С.Г. Функції заголовка в англійському кіно дискурсі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. 2015. №14. С. 225-227.
29. Красовська Д. Основні помилки при перекладі назв фільмів URL : elartu.tntu.edu.ua
30. Кропінова Т. В. Переклад кінотексту: специфіка кінотексту як перекладацького об'єкта. 2009. № 6. С. 407–411.
31. Кузенко Г.М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). // Одеський лінгвістичний вісник, 2017. №9. С.70-74
32. Лавріненко І.М. Критерії класифікації кіно дискурсу. // Вісник ХНУ, 2012. №103. С. 41–44.
33. Литвинчук І.П. Каузативні значення емотивних синтаксичних конструкцій в психосемантичному аспекті. Филологічні студії. №3. 2001. С.109 – 112.
34. Лукьянова Т. Г. Теоретичні аспекти кіноперекладу з англійської на українську мову. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2011. № 68. С.183-188.
35. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська і українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу: навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2012. 203 с.

36. Мельник М. Є. Кінотекст як особливий вид дискурсу. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2014. № 12. С.123–127.
37. Мирам Г. Переводные картинки. Профессия: переводчик. Київ. : Ника – Центр, 2021. 336 с.
38. Мальцева І. Г. Переклад та відтворення назв фільмів українською. Івано-Франківськ : МАУ, 2010. 167 с.
39. Матасов Р.А. История кіно/відео перекладу. Київ : Фест, 2008. 74 с.
40. Мілевич І. Стратегії перекладу назв фільмів Суми : СТІМ. 2007. 82 с.
41. Мінєєва О.А. Засоби перекладу назв художніх фільмів. Київ : НАУ. 2016. 113 с.
42. Наговицина І. А. Про вплив зовнішніх умов перекладацького процесу на якість перекладацької аудіовізуальної продукції. Ніжин: НДУ, 2014. С. 121-127.
43. Науменко А.М. Концептуальність як істинність перекладу // *Методологічні проблеми перекладу на сучасному етапі*. Суми: Вид-во СУМДУ, 2023. С. 114–119.
44. Нелюбін Л.Л. Тлумачний перекладознавчий словник. 3-е вид. Львів.: СВТ: Наука, 2003. 320 с.
- Петрова О. Ю. До проблеми розбіжностей перекладів англomовних назв фільмів // *Вісник Хмельницького державного університету. Філологічні науки*. Вип. 17. Хмельницький : ХДУ. 2006. 47 с.
46. Переклад назв фільмів URL : <https://buki.com.ua/blogs/pereklad-nazv-filmiv/>
47. Приходько Ю. О. Розвиток перекладу назв кінофільмів // *Матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції «Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання»*. №2. 2011. 296 с.
48. Руфова Е. С. Семантическая интерпретация фильмонимов (на материале японского языка). // *Филологические науки. Вопросы теории и практик*. № 6 (72). Ч. 1. 2017. С. 127–129.
49. Тімакіна О. А. Теорія перекладу : курс лекцій. Київ : Наука, 2007. 424 с.
50. Тлумачний словник сучасної української мови за ред. В.С. Калашника. Харків: Белкар – книга, 2005. 800 с.

51. Труднощі перекладу: невдалі адаптації назв фільмів і фраз головних героїв
URL : <https://bit.ua/2021/08/trudnoshhi-perekladu-nevdali-adaptatsiyi-nazv-filmiv-i-fraz-golovnyh-geroyiv/>
52. Цубера Н. Способи відтворення фільмонімів в українськомовному перекладі сучасних американських комедійних фільмів. Маг. дис. на здоб. ступ. маг. : 035 «Філологія». Київ, 2022. 143 с. URL : <https://bit.ua/2021/08/trudnoshhi-perekladu-nevdali-adaptatsiyi-nazv-filmiv-i-fraz-golovnyh-geroyiv/>
53. Akhmanova O. Linguostylistics. Theory and Method. London : Oxford Press, 2002. 345 p.
54. Apter J.M. Metaphor as analogy. // Metaphor : problems and perspectives. London : Humanities press, 2002. P.76-78.
55. Altman R. Film/Genre. London: British Film Institute, 2000. Lubelski T. (ed.) Encyklopedia kina. Kraków: Biały Kruk, 2003. 240 p.
56. Austin J.Z. How to do things with words. Oxford : Clarindon press, 2004. P.35 - 58.
57. Bailey R. Current Trends in the Analysis of Style. Oxford : Clarindon press, 2000. 286 p.
58. Bradford T.S. The Elements of Figurative Language. London : Prentice Hall. 2002. 216 p.
59. Catford J. C. A Linguistic Theory of Translation. Ldn., 3rd ed. London : London University Press. 2000. P. 35-49
60. Chang Y. A Tentative Analysis of English Film Translation Characteristics and Principles. Theory and Practice 38. in Language Studie. 2012. № 1, pp. 71–76. URL: <http://dx.doi.org/10.4304/tpls.2.1.71-76> (Last accessed: 17.03.2017).
61. Clair R. Cinema yesterday, cinema today, 1981. 260 p. Progress (1981).
62. Cronin M. Translation and globalisation. London : Routledge, 2003. 234 p.
63. Grindon L. The Hollywood romantic comedy: Conventions, history, controversies. John Wiley & Sons, 2011. P. 18.
64. Crystal D., Davy D. Investigating English Style. London: Longman, 2009. 365 p.

65. Dixon D., Horton D. Verbal behavior and general behavior theory. NY : Science, 2006. 285 p.
66. Enkvist N. Linguistic stylistics. The Hague. Paris, 2000. P.25 – 48.
67. Frantsuzova K., Lebedeva N. Linguodidactic Correctness as a Principle of Foreign Language Teaching // Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Херсон : Вид-во КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». Вип. 46. 2020. С. 64–70. URL : <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.109>
68. Hare R.M. The Language of Morals. Oxford Univ. press., London, NY, 2002. P.46 – 87.
69. Kade. O. Kommunikationswissenschaftliche Probleme der Translation. Beihefte zur Zeitschrift "Fremdsprachen", II. Leipzig, 1998. P. 10-28.
70. Movies, TV and Celebrities – URL : www.imdb.com.
71. Nida E.A., Charles R.T. The Theory and Practice of Translation, With Special Reference to Bible Translating. Leiden : Brill, 2002. 200 p.
72. Noble C. An analysis of meaning. Vol. 59. NY : Psychological review, 2002. P.123 – 135.
73. Nord C. Text-Functions in Translation : Titles and Headings as a Case in Point. Target. NY, 2015. P. 261– 284.
74. Riffaterre M. The Stylistic Function // Proceedings of the 9th International Congress of Linguists. Hague : HUP, 2000. 24 p.
75. Riffaterre M. Criteria for Style Analysis. Vol.16. #2. NY: Word, 2001. 185 p.
76. Rubenstein H., Goodenough J. Contextual correlates of synonymy. Vol.8. NY : ACM, 2005. P.210 – 251.
77. Spencer N.J. Differences between linguists and non-linguists in intuitions of grammaticality – acceptability // Journal of psycholinguistic research. #2. 2003. P.18 – 21.
78. Trager G., Smith H. An Outline of English Structure. Washington, London, 2005. P. 81-82.